

Anna Abramczyk

**PROGRAM NAUCZANIA
JĘZYKA NIEMIECKIEGO**

***KSZTAŁTOWANIE KOMPETENCJI KLUCZOWYCH
NA LEKCJACH JĘZYKA NIEMIECKIEGO***

**W LICEUM OGÓLNOKSZTAŁCĄCYM I TECHNIKUM
NA PODBUDOWIE NAUKI W OŚMIOLETNIEJ
SZKOLE PODSTAWOWEJ**

PROGRAM SPÓJNY Z WARIANTEM PODSTAWY PROGRAMOWEJ III.1.P



WARSZAWA 2019

Autorka:

Anna Abramczyk – nauczyciel dyplomowany z 20-letnim stażem nauczania języka niemieckiego w szkole ponadgimnazjalnej. Egzaminator gimnazjalny i maturalny, współpracuje z OKE we Wrocławiu. Doradca metodyczny Wrocławskiego Centrum Doskonalenia Nauczycieli. Autorka publikacji metodycznych dla nauczycieli języka niemieckiego. Doktorantka na Wydziale Nauk Pedagogicznych w Dolnośląskiej Szkole Wyższej we Wrocławiu.

Spis treści

Wstęp	5
1. Cele i treści kształcenia	5
1.1. Cele i treści kształcenia językowego	5
1.1.1. Wymagania ogólne – cele ogólne	5
1.1.2. Wymagania szczegółowe – treści	5
1.2. Cele i treści kształcenia pozajęzykowego	10
2. Zadania szkoły na trzecim etapie edukacyjnym	10
3. Cele wychowania	12
4. Treści zgodne z wymaganiami szczegółowymi zawartymi w podstawie programowej kształcenia ogólnego	13
4.1. Zakresy leksykalne	13
4.2. Zagadnienia gramatyczne	14
4.3. Funkcje językowe	16
5. Sposoby osiągnięcia celów kształcenia i wychowania	17
5.1. Zasady nauczania	17
5.2. Pomoce dydaktyczne	17
5.3. Wiodąca metoda nauczania	18
5.4. Techniki pracy	18
5.4.1. Metoda projektów	19
5.4.2. Metoda <i>WebQuest</i>	20
5.4.3. Metoda odwróconej klasy	21
5.4.4. Rozwijanie autonomii ucznia a kształtowanie jego kompetencji kluczowych	22
5.4.5. Kształtowanie kompetencji społecznych – kooperatywne uczenie się	24
5.5. Techniki pracy z uczniem nad poszczególnymi sprawnościami językowymi	25
5.5.1. Nauczanie słownictwa	25
5.5.2. Nauczanie gramatyki	27
5.5.3. Techniki pracy nad działaniami / sprawnościami językowymi	29
5.6. Formy socjalne pracy na lekcji	32
5.7. Przygotowanie uczniów do egzaminu maturalnego	33
5.8. Klimat efektywnej współpracy na lekcji	33
6. Sposoby indywidualizacji pracy w zależności od potrzeb i możliwości uczniów oraz od warunków, w których program będzie realizowany	34
6.1. Praca z uczniem zdolnym	35
6.2. Praca z uczniem dysfunkcyjnym, w tym – z syndromem nieadekwatnych osiągnięć szkolnych	36
6.3. Kształtowanie kk – przykładowe scenariusze lekcji	37
7. Opis zakładanych osiągnięć ucznia	43
8. Propozycje kryteriów oceny i metod sprawdzania osiągnięć ucznia	44
8.1. Podstawa oceniania	45
8.2. Sposoby sprawdzania osiągnięć edukacyjnych	45
8.3. Wymagania niezbędne do uzyskania poszczególnych ocen	46
9. Ewaluacja programu	48
Literatura źródłowa	51

Wstęp

Niniejszy *Program nauczania języka niemieckiego*¹ jest przeznaczony do realizacji z uczniami, którzy rozpoczęli kształcenie językowe w zakresie języka niemieckiego w pierwszej klasie szkoły podstawowej, a zatem zakłada kontynuację uczenia się języka obcego. Program ma charakter otwarty: opisane sposoby realizacji celów i treści należy traktować jako propozycję, a w gestii każdego nauczyciela leży uzupełnianie ich o preferowane przez niego sposoby pracy z uczniem adekwatnie do potrzeb i możliwości placówki, w której program jest realizowany. Kto decyduje się na realizację programu, powinien mieć na uwadze różnorodność szkół, klas, grup, uczniów, a zatem i potrzeb edukacyjnych. Zgodnie z tytułem programu cele i treści kształcenia językowego oraz sposoby ich realizacji są ukierunkowane na kształtowanie kompetencji kluczowych, ponieważ kompetencje to więcej niż wiedza czy umiejętności: to również postawy. Znajomość języka obcego to kompetencja kluczowa sama w sobie i jest zaliczana do kompetencji przyszłości. Umiejętności językowe będą dla ucznia w przyszłości narzędziem i nie są one celem samym w sobie. Dlatego warto się zastanowić, jak pracować, by oprócz celów przedmiotowych realizować także cele społeczne i motywacyjne. Praca nad motywacją ucznia powinna uwzględniać jego potrzebę indywidualności, autonomii i wyjątkowości, potrzeby rozwijania ekspresji kulturowej oraz bazować na ciekawości poznawczej. Motywacja wewnętrzna jest nieocenionym motorem działań – stąd postawienie na autonomię ucznia i metody sprzyjające rozwijaniu kompetencji kluczowych, które będą przydatne naszym wychowankom przez całe życie. Tak jest z kompetencjami społecznymi, cyfrowymi, uczenia się lub technicznymi, które – niezależnie od realizacji celów przedmiotowych – wysuwają się na pierwszy plan, jeśli uświadomimy sobie, że nasz uczeń – wychowanek będzie funkcjonował w przyszłości w społeczeństwie, a naszym zadaniem jest przygotowanie go na wyzwania bardzo złożonego i równocześnie dynamicznie zmieniającego się świata, w tym – warunków pracy.

Program opiera się na założeniach konstruktywizmu, partycypacji i orientacji na ucznia:

1. Wiedza przedmiotowa jest niezbędną, ale nie stanowi celu samego w sobie, istotne są bazujące na niej umiejętności i kompetencje.
2. Rolą nauczyciela nie jest bycie źródłem wiedzy, ale stwarzanie pozytywnego klimatu uczenia się i organizowanie warunków jej zdobywania.
3. Stosowane przez nauczyciela metody i techniki powinny sprzyjać aktywności, autonomii samodzielności i odpowiedzialności ucznia.
4. Zapewnienie uczniom możliwości wspólnego budowania wiedzy jest jedną z podstawowych zasad skutecznej dydaktyki.
5. Stosowane w procesie dydaktycznym techniki pracy i zadania powinny być zorientowane na ucznia, dostosowane do jego możliwości psychofizycznych, zainteresowań, a przy tym bliskie jego potencjalnym doświadczeniom życiowym.

¹ W niniejszym programie nauczania autorka wykorzystała treści *Programu nauczania języka niemieckiego. Kształtowanie kompetencji kluczowych na lekcjach języka niemieckiego w liceum ogólnokształcącym i technikum na podbudowie nauki w ośmioletniej szkole podstawowej (II.2) – program spójny z wariantem podstawy programowej III.2.*

1. Cele i treści kształcenia

1.1. Cele i treści kształcenia językowego

Podstawa programowa w zakresie języka obcego nowożytnego² w sposób luźny nawiązuje do ESOKJ, co znajduje odzwierciedlenie w strukturze dokumentu. Cele ogólne (wymagania ogólne) i wymagania szczegółowe (treści) rozpisano w podstawie w odniesieniu do pięciu działań językowych z ESOKJ: wiedzy, recepcji, produkcji, interakcji i mediacji – każdorazowo na płaszczyźnie języka mówionego i pisanego. Poniższe zestawienie przedstawia zapisy podstawy programowej w zakresie wymagań stawianych w przypadku pierwszego języka obcego, na trzecim etapie edukacyjnym.

1.1.1. Wymagania ogólne – cele kształcenia

WIEDZA Znajomość środków językowych	RECEPCJA Rozumienie wypowiedzi	PRODUKCJA Tworzenie wypowiedzi	INTERAKCJA Reagowanie na wypowiedzi	MEDIACJA Przetwarzanie wypowiedzi
Uczeń posługuje się dość bogatym zasobem środków językowych (leksykalnych, gramatycznych, ortograficznych oraz fonetycznych), umożliwiającym realizację pozostałych wymagań ogólnych w zakresie tematów wskazanych w wymaganiach szczegółowych.	Uczeń rozumie wypowiedzi ustne o umiarkowanym stopniu złożoności, wypowiadane w naturalnym tempie, w standardowej odmianie języka, a także wypowiedzi pisemne o umiarkowanym stopniu złożoności, w zakresie opisanym w wymaganiach szczegółowych.	Uczeń samodzielnie tworzy proste, spójne i logiczne, w miarę płynne wypowiedzi ustne oraz proste, spójne i logiczne wypowiedzi pisemne, w zakresie opisanym w wymaganiach szczegółowych.	Uczeń uczestniczy w rozmowie i reaguje ustnie w typowych, również w miarę złożonych sytuacjach oraz reaguje w formie prostego tekstu pisanego w typowych sytuacjach w zakresie opisanym w wymaganiach szczegółowych.	Uczeń zmienia formę przekazu ustnego lub pisemnego w zakresie opisanym w wymaganiach szczegółowych.

1.1.2. Wymagania szczegółowe – treści

Wymagania szczegółowe wynikają wprost z zapisów podstawy programowej i przedstawiają się jak poniżej.

² Zob. Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 30 stycznia 2018 r. w sprawie podstawy programowej kształcenia ogólnego dla liceum ogólnokształcącego, technikum oraz branżowej szkoły II stopnia.

Środki językowe

Uczeń posługuje się dość bogatym zasobem środków językowych (leksykalnych, gramatycznych, ortograficznych oraz fonetycznych), umożliwiającym realizację pozostałych wymagań ogólnych w zakresie następujących tematów:

- 1) człowiek (np. dane personalne, okresy życia, wygląd zewnętrzny, cechy charakteru, rzeczy osobiste, uczucia i emocje, umiejętności i zainteresowania, osobisty system wartości, autorytety);
- 2) miejsce zamieszkania (np. dom i jego okolica, pomieszczenia i wyposażenie domu, prace domowe, wynajmowanie, kupno i sprzedaż mieszkania, przeprowadzka);
- 3) edukacja (np. szkoła i jej pomieszczenia, przedmioty nauczania, uczenie się – w tym uczenie się przez całe życie, przybory szkolne, oceny szkolne, życie szkoły, zajęcia pozalekcyjne, system oświaty);
- 4) praca (np. zawody i związane z nimi czynności i obowiązki, miejsce pracy, praca dorywcza, wybór zawodu, poszukiwanie pracy, warunki pracy i zatrudnienia);
- 5) życie prywatne (np. rodzina, znajomi i przyjaciele, czynności życia codziennego, określanie czasu, formy spędzania czasu wolnego, święta i uroczystości, styl życia, konflikty i problemy);
- 6) żywność (np. artykuły spożywcze, posiłki i ich przygotowywanie, nawyki żywieniowe – w tym diety, lokale gastronomiczne);
- 7) zakupy i usługi (np. rodzaje sklepów, towary i ich cechy, sprzedawanie i kupowanie, środki płatnicze, promocja i reklama, korzystanie z usług, reklamacja);
- 8) podróżowanie i turystyka (np. środki transportu i korzystanie z nich, orientacja w terenie, baza noclegowa, wycieczki, zwiedzanie, awarie i wypadki w podróży, ruch uliczny);
- 9) kultura (np. dziedziny kultury, twórcy i ich dzieła, uczestnictwo w kulturze, tradycje i zwyczaje, media);
- 10) sport (np. dyscypliny sportu, sprzęt sportowy, obiekty sportowe, imprezy sportowe, uprawianie sportu, pozytywne i negatywne skutki uprawiania sportu);
- 11) zdrowie (np. tryb życia, samopoczucie, choroby, ich objawy i leczenie, niepełnosprawność, uzależnienia, pierwsza pomoc w nagłych wypadkach);
- 12) nauka i technika (np. ludzie nauki, odkrycia naukowe, wynalazki, korzystanie z podstawowych urządzeń technicznych i technologii informacyjno-komunikacyjnych oraz szanse i zagrożenia z tym związane);
- 13) świat przyrody (np. pogoda, pory roku, klimat, rośliny i zwierzęta, krajobraz, zagrożenia i ochrona środowiska naturalnego, klęski żywiołowe);
- 14) państwo i społeczeństwo (np. wydarzenia i zjawiska społeczne, urzędy, organizacje społeczne i międzynarodowe, problemy współczesnego świata).

Wiedza o krajach nauczanego obszaru językowego znalazła się poza zakresami tematycznymi i powinna być realizowana przy okazji omawiania poszczególnych bloków tematycznych. W podstawie programowej została ujęta jako kompetencja interkulturowa w punkcie dziewiątym.

Recepcja

Uczeń, na podstawie tego, co usłyszy:

- 1) reaguje na polecenia;
- 2) określa główną myśl wypowiedzi lub jej fragmentu;
- 3) określa intencje nadawcy / autora;
- 4) określa kontekst wypowiedzi (np. formę, czas, miejsce, sytuację, uczestników);
- 5) znajduje w wypowiedzi określone informacje;
- 6) układa informacje w określonym porządku;
- 7) wyciąga wnioski wynikające z informacji zawartych w wypowiedzi;
- 8) rozróżnia formalny i nieformalny styl wypowiedzi.

Uczeń, na podstawie tego, co przeczyta:

- 1) określa główną myśl tekstu lub jego fragmentu;
- 2) określa intencje nadawcy / autora tekstu;
- 3) określa kontekst wypowiedzi (np. nadawcę, odbiorcę, formę tekstu, czas, miejsce, sytuację);
- 4) znajduje w tekście określone informacje;
- 5) rozpoznaje związki między poszczególnymi częściami tekstu;
- 6) układa informacje w określonym porządku;
- 7) wyciąga wnioski wynikające z informacji zawartych w tekście;
- 8) odróżnia informacje o faktach od opinii;
- 9) rozróżnia formalny i nieformalny styl tekstu.

Produkcja

Uczeń:

- 1) opisuje ludzi, zwierzęta, przedmioty, miejsca i zjawiska;
- 2) opowiada o czynnościach, doświadczeniach i wydarzeniach z przeszłości i teraźniejszości;
- 3) przedstawia fakty z przeszłości i teraźniejszości;
- 4) przedstawia intencje, marzenia, nadzieje i plany na przyszłość;
- 5) opisuje upodobania;
- 6) wyraża i uzasadnia swoje opinie i poglądy, przedstawia i ustosunkowuje się do opinii i poglądów innych osób;
- 7) wyraża i opisuje uczucia i emocje;
- 8) przedstawia zalety i wady różnych rozwiązań;
- 9) wyraża pewność, przypuszczenie, wątpliwości dotyczące zdarzeń z teraźniejszości i przyszłości;
- 10) przedstawia sposób postępowania (np. udziela instrukcji, wskazówek, określa zasady);
- 11) stosuje formalny lub nieformalny styl wypowiedzi adekwatnie do sytuacji.

Uczeń pisemnie:

- 1) opisuje ludzi, zwierzęta, przedmioty, miejsca i zjawiska;

- 2) opowiada o czynnościach, doświadczeniach i wydarzeniach z przeszłości i teraźniejszości;
- 3) przedstawia fakty z przeszłości i teraźniejszości;
- 4) przedstawia intencje, marzenia, nadzieje i plany na przyszłość;
- 5) opisuje upodobania;
- 6) wyraża i uzasadnia swoje opinie i poglądy, przedstawia i ustosunkowuje się do opinii i poglądów innych osób;
- 7) wyraża i opisuje uczucia i emocje;
- 8) przedstawia zalety i wady różnych rozwiązań;
- 9) wyraża pewność, przypuszczenie, wątpliwości dotyczące zdarzeń z teraźniejszości i przyszłości;
- 10) przedstawia sposób postępowania (np. udziela instrukcji, wskazówek, określa zasady);
- 11) stosuje zasady konstruowania tekstów o różnym charakterze;
- 12) stosuje formalny lub nieformalny styl wypowiedzi adekwatnie do sytuacji.

Interakcja – reagowanie

Uczeń reaguje ustnie:

- 1) przedstawia siebie i inne osoby;
- 2) nawiązuje kontakty towarzyskie; rozpoczyna, prowadzi i kończy rozmowę; podtrzymuje rozmowę w przypadku trudności w jej przebiegu (np. prosi o wyjaśnienie, powtórzenie, sprecyzowanie; upewnia się, że rozmówca zrozumiał jego wypowiedź);
- 3) uzyskuje i przekazuje informacje i wyjaśnienia;
- 4) wyraża swoje opinie i uzasadnia je, pyta o opinie, zgadza się lub nie zgadza się z opiniami innych osób, wyraża wątpliwość;
- 5) wyraża i uzasadnia swoje upodobania, preferencje, intencje i pragnienia, pyta o upodobania, preferencje, intencje i pragnienia innych osób;
- 6) składa życzenia i gratulacje, odpowiada na życzenia i gratulacje;
- 7) zaprasza i odpowiada na zaproszenie;
- 8) proponuje, przyjmuje i odrzuca propozycje, zachęca; prowadzi proste negocjacje w sytuacjach życia codziennego;
- 9) prosi o radę i udziela rady;
- 10) pyta o pozwolenie, udziela i odmawia pozwolenia;
- 11) ostrzega, nakazuje, zakazuje, instruuje;
- 12) wyraża prośbę oraz zgodę lub odmowę spełnienia prośby;
- 13) wyraża uczucia i emocje (np. radość, smutek, niezadowolenie, złość, zdziwienie, nadzieję, obawę, współczucie);
- 14) stosuje zwroty i formy grzecznościowe;
- 15) dostosowuje styl wypowiedzi do sytuacji.

Uczeń reaguje pisemnie w formie prostego tekstu np. wiadomości, SMS-a, listu prywatnego, formularza, e-maila, komentarza, wpisu na czacie / forum:

- 1) przedstawia siebie i inne osoby;
- 2) nawiązuje kontakty towarzyskie; rozpoczyna, prowadzi i kończy rozmowę (np. podczas

rozmowy na czacie);

- 3) uzyskuje i przekazuje informacje i wyjaśnienia (np. wypełnia formularz / ankietę);
- 4) wyraża swoje opinie i uzasadnia je, pyta o opinie, zgadza się lub nie zgadza się z opiniami innych osób, wyraża wątpliwość;
- 5) wyraża i uzasadnia swoje upodobania, preferencje, intencje i pragnienia, pyta o upodobania, preferencje, intencje i pragnienia innych osób;
- 6) składa życzenia i gratulacje, odpowiada na życzenia i gratulacje;
- 7) zaprasza i odpowiada na zaproszenie;
- 8) proponuje, przyjmuje i odrzuca propozycje, zachęca; prowadzi proste negocjacje w sytuacjach życia codziennego;
- 9) prosi o radę i udziela rady;
- 10) pyta o pozwolenie, udziela i odmawia pozwolenia;
- 11) ostrzega, nakazuje, zakazuje, instruuje;
- 12) wyraża prośbę oraz zgodę lub odmowę spełnienia prośby;
- 13) wyraża uczucia i emocje (np. radość, smutek, niezadowolenie, złość, zdziwienie, nadzieję, obawę, współczucie);
- 14) stosuje zwroty i formy grzecznościowe;
- 15) dostosowuje styl wypowiedzi do odbiorcy.

Mediacja / przetwarzanie

Uczeń:

- 1) przekazuje w języku obcym nowożytnym informacje zawarte w materiałach wizualnych (np. wykresach, mapach, symbolach, piktogramach) lub audiowizualnych (np. filmach, reklamach);
- 2) przekazuje w języku obcym nowożytnym lub w języku polskim informacje sformułowane w tym języku obcym;
- 3) przekazuje w języku obcym nowożytnym informacje sformułowane w języku polskim;
- 4) przedstawia publicznie w języku obcym wcześniej przygotowany materiał, np. prezentację, film.

Powyższe treści powinny zostać zrealizowane w trakcie etapu edukacyjnego, podstawa programowa nie narzuca ich realizacji w określonej kolejności: prawem nauczyciela jest decyzja o realizacji wybranych treści w najbardziej dogodnym, z punktu widzenia ucznia się jego uczniów, momencie procesu kształcenia kompetencji językowych.

Z reguły nauczyciele ustalają kolejność realizacji treści w dokumencie pt. *Rozkład materiału*, kierując się ich układem w podręcznikach wybranych dla nauczanych klas, np. w seriach *PERFEKT* i *Infos aktuell* wygląda to następująco:

PERFEKT 2

Kapitel 1 Erinnerungen					
		Słownictwo	Gramatyka	Komunikacja	
Lektion 1 Es wird morgen warm	6	Zjawiska atmosferyczne. Opis pogody.		Rozumiem prognozę pogody. Rozmawiam na temat (ulubionej) pogody.	
Lektion 2 Wohin in den Urlaub?	7		Czasowniki zwrotne.	Rozumiem teksty informacyjne o ofercie turystycznej.	
Lektion 3 Sommer in der Stadt	8		Przyimek in z biernikiem. Czasowniki zwrotne.	Rozmawiam o możliwościach spędzenia wakacji w mieście.	
Lektion 4 Meine Sommerferien	9	Nazwy krajów i wyrażenia służące opisowi podróży.		Rozumiem relacje z podróży. Opisuję wyjazd wakacyjny.	
Lektion 5 LAND UND KULTUR Berlin im Sommer	10	Dowiaduję się o atrakcjach turystycznych Berlina. Przedstawiam atrakcyjne miejsca w swojej okolicy. UNSER PROJEKT Top 5 in meinem Ort			
Wort für Wort effektiv 11				Grammatik perfekt 12	Deutsch im Gespräch 13

Infos aktuell 2

1 Unterwegs				5-18
		Słownictwo	Gramatyka	Cele komunikacyjne
1 Verkehrsmittel	6	Nazwy środków transportu		Opisuję środki transportu. Pytam i informuję, jakim środkiem transportu dotrzesz do celu.
2 Nach Amsterdam?	7		Stopniowanie przymiotników i przysłówków	Równuję dwie rzeczy lub osoby. Wybieram środek transportu.
3 In der Stadt	8	Miejsca w mieście. Opis drogi		Pytam o drogę. Opisuję drogę.
4 Hinweise	9		Tryb rozkazujący	Udziałam w informacji o tym, jak dojechać do celu.
5 Das Wetter	10	Zjawiska atmosferyczne. Pory roku		Informuję o pogodzie. Opisuję pory roku.
6 Feriengrube	11	Elementy krajobrazu		Opisuję miejsce pobytu. Określam czas i długość pobytu.
		Grammatikregeln 12	Wortschatzkiste / Nützliche Wendungen 13-15	Impulse 16-18

Niemniej jednak podręcznik nie jest wyznacznikiem celów i treści kształcenia i również tu nauczyciel ma swobodę w decydowaniu o ewentualnej rezygnacji bądź potrzebie rozszerzenia określonych partii materiału.

1.2. Cele i treści kształcenia pozajęzykowego

Poza celami bezpośrednio związanymi z umiejętnościami językowymi podstawa programowa określa:

a) cele szczegółowe w zakresie kształtowania kompetencji kluczowych, takie jak:

- uczeń przeprowadza samoocenę i wykorzystuje techniki samodzielnej pracy nad językiem (np. korzystanie ze słownika, poprawianie błędów, prowadzenie notatek, stosowanie mnemotechnik, korzystanie z tekstów kultury w języku obcym nowożytnym);
- uczeń współdziała w grupie (np. w lekcyjnych i pozalekcyjnych językowych pracach projektowych);
- uczeń korzysta ze źródeł informacji w języku obcym nowożytnym (np. z encyklopedii, mediów, instrukcji obsługi), również za pomocą technologii informacyjno-komunikacyjnych.

b) cele szczegółowe w zakresie kształcenia strategii komunikacyjnych i kompensacyjnych, takie jak:

- uczeń stosuje strategie komunikacyjne (np. domyślanie się znaczenia wyrazów z kontekstu, identyfikowanie słów kluczy lub internacjonalizmów);
- uczeń stosuje strategie kompensacyjne w przypadku, gdy nie zna lub nie pamięta wyrazu

(np. upraszczanie formy wypowiedzi, zastępowanie innym wyrazem, opis, wykorzystywanie środków niewerbalnych);

– uczeń ma świadomość językową (np. podobieństw i różnic między językami).

2. Zadania szkoły na trzecim etapie edukacyjnym

Niniejszy program po przyjęciu do realizacji w danej placówce stanie się integralną częścią szkolnego zestawu programów nauczania. Podstawa programowa nakłada na zespoły nauczycieli uczące poszczególne oddziały wspólną realizację celów, opisanych jako zadania szkoły. Poniżej przytoczono zapis podstawy programowej³ obowiązujący nauczycieli realizujących podstawę na trzecim etapie edukacyjnym. Analiza zapisów pozwala stwierdzić, że znaczną część zadań szkoły można zrealizować w sposób bezpośredni lub pośredni na lekcjach języka niemieckiego.

Celem kształcenia ogólnego w liceum ogólnokształcącym i technikum jest:

- 1) traktowanie uporządkowanej, systematycznej wiedzy jako podstawy kształtowania umiejętności;
- 2) doskonalenie umiejętności myślowo-językowych, takich jak: czytanie ze zrozumieniem, pisanie twórcze, formułowanie pytań i problemów, posługiwanie się kryteriami, uzasadnianie, wyjaśnianie, klasyfikowanie, wnioskowanie, definiowanie, posługiwanie się przykładami itp.;
- 3) rozwijanie osobistych zainteresowań ucznia i integrowanie wiedzy przedmiotowej z różnych dyscyplin;
- 4) zdobywanie umiejętności formułowania samodzielnych i przemyślanych sądów, uzasadniania własnych i cudzych sądów w procesie dialogu we wspólnocie dociekającej;
- 5) łączenie zdolności krytycznego i logicznego myślenia z umiejętnościami wyobraźniowo-twórczymi;
- 6) rozwijanie wrażliwości społecznej, moralnej i estetycznej;
- 7) rozwijanie narzędzi myślowych umożliwiających uczniom obcowanie z kulturą i jej rozumienie;
- 8) rozwijanie u uczniów szacunku dla wiedzy, wyrabianie pasji poznawania świata i zachęcanie do praktycznego zastosowania zdobytych wiadomości.

Do najważniejszych umiejętności zdobywanych przez ucznia w trakcie kształcenia ogólnego w liceum ogólnokształcącym i technikum należą:

1) myślenie – rozumiane jako złożony proces umysłowy, polegający na tworzeniu nowych reprezentacji za pomocą transformacji dostępnych informacji, obejmującej interakcję wielu operacji umysłowych: wnioskowanie, abstrahowanie, rozumowanie, wyobrażanie sobie, sądenie, rozwiązywanie problemów, twórczość. Dzięki temu, że uczniowie szkoły ponadpodstawowej uczą się równocześnie różnych przedmiotów, możliwe jest rozwijanie następujących typów myślenia: analitycznego, syntetycznego, logicznego, komputacyjnego,

³ *Ibidem.*

przyczynowo-skutkowego, kreatywnego, abstrakcyjnego; zachowanie ciągłości kształcenia ogólnego sprawia, że rozwija się zarówno myślenie percepcyjne, jak i myślenie pojęciowe. Synteza obu typów myślenia stanowi podstawę wszechstronnego rozwoju ucznia;

2) czytanie – umiejętność łącząca rozumienie zarówno sensów, jak i znaczeń symbolicznych wypowiedzi; kluczowa umiejętność lingwistyczna i psychologiczna prowadząca do rozwoju osobowego, aktywnego uczestnictwa we wspólnocie, przekazywania doświadczeń między pokoleniami;

3) umiejętność komunikowania się w języku ojczystym i w językach obcych, zarówno w mowie, jak i w piśmie, to podstawowa umiejętność społeczna, której podstawy to znajomość norm językowych oraz tworzenie podstaw porozumienia się w różnych sytuacjach komunikacyjnych;

4) kreatywne rozwiązywanie problemów z różnych dziedzin ze świadomym wykorzystaniem metod i narzędzi wywodzących się z informatyki, w tym programowania;

5) umiejętność sprawnego posługiwania się nowoczesnymi technologiami informacyjno-komunikacyjnymi, w tym dbałość o poszanowanie praw autorskich i bezpieczne poruszanie się w cyberprzestrzeni;

6) umiejętność samodzielnego docierania do informacji, dokonywania ich selekcji, syntezy oraz wartościowania, rzetelnego korzystania ze źródeł;

7) nabywanie nawyków systematycznego uczenia się, porządkowania zdobytej wiedzy i jej pogłębiania;

8) umiejętność współpracy w grupie i podejmowania działań indywidualnych.

Zapisy podstawy programowej korespondują z zaleceniami Komisji Europejskiej z 22 maja 2018 r. dotyczącymi kształtowania kompetencji kluczowych.

3. Cele wychowania

Program zakłada realizację celów wychowania uniwersalnych, wspólnych dla potrzeb wszystkich uczniów, indywidualne cele osadzone w tradycji szkoły i lokalnej społeczności powinny zostać uzupełnione w placówkach decydujących się na wdrażanie niniejszego programu. Zadaniem każdego nauczyciela jest działalność nie tylko dydaktyczna, lecz także wychowawcza. Planując realizację celów wychowawczych na lekcjach przedmiotowych, należy uwzględnić założenia programu profilaktyczno-wychowawczego danej placówki.

Szkoła powinna kształtować u uczniów pożądane społecznie postawy i kompetencje, które będą sprzyjać – z jednej strony – indywidualnemu rozwojowi uczniów, a z drugiej – ich udziałowi w życiu społecznym. Katalog oczekiwanych cech, zachowań, postaw jest długi, należy więc pamiętać, że każdy nauczyciel uczący dany zespół powinien przyczyniać się do ich kształtowania, w możliwym do realizacji przez niego zakresie, który wynika chociażby z liczby godzin pracy z uczniami.

W trakcie lekcji należy kształtować u uczniów kulturę osobistą, uczciwość, odpowiedzialność, wytrwałość, poczucie własnej wartości, postawę szacunku dla innych ludzi. Warto rozwijać również ich ciekawość poznawczą, kreatywność, przedsiębiorczość,

gotowość do uczestnictwa w kulturze oraz podejmowania inicjatyw i pracy zespołowej. Te postawy należy kształtować przez przykład własny nauczyciela oraz stosowanie metod nauczania sprzyjających kształtowaniu kompetencji kluczowych: np. metody projektu, metod wykorzystujących kompetencje cyfrowe, jak np. *WebQuest* czy metody odwróconej klasy, a także metod i technik wpisujących się w koncepcję kooperatywnego uczenia się. Przyczynkiem do kształtowania określonych postaw powinna być również realizacja treści kształcenia dotyczących pozytywnych wzorców życia społecznego, tolerancji, kultury itp. Lekcja języka niemieckiego to również miejsce kształtowania postawy obywatelskiej w kontekście poszanowania tradycji i kultury własnego narodu bez naruszania dóbr i tradycji innych narodów, przy równoczesnym kształtowaniu postawy otwartości na inne kultury i tradycje, co ma zapobiegać przejawom wszelkiego rodzaju dyskryminacji czy nietolerancji. Celem nadrzędnym jest harmonijne współistnienie ludzi różniących się kulturą, pochodzeniem, kolorem skóry, statusem społecznym lub wykształceniem. Program zakłada, iż absolwent liceum ogólnokształcącego lub technikum będzie przygotowany do funkcjonowania w społeczeństwie obywatelskim, stanie się świadomym swoich kompetencji jego członkiem, śmiało wytyczającym i realizującym cele indywidualne, bez uszczerbku dla innych członków społeczności.

4. Treści zgodne z wymaganiami szczegółowymi zawartymi w podstawie programowej kształcenia ogólnego

Przyjęty sposób formułowania celów i treści w obowiązującej podstawie programowej – cele kształcenia jako wymagania ogólne, a treści jako wymagania szczegółowe – w żaden sposób nie obliguje nauczyciela do ich realizacji w określonej kolejności. Nauczyciel decyduje o rozkładzie materiału samodzielnie, zwykle w odniesieniu do podręcznika, którego treści realizuje ze swoimi uczniami.

Aby ułatwić podział treści przeznaczonych do zrealizowania w trakcie całego etapu edukacyjnego, poniżej przedstawiono zestawienie materiału nauczania w rozbiciu na tematykę, gramatykę i funkcje językowe. Zestawienie bazuje wyłącznie na zapisach z podstawy programowej, nie przyjęto odniesienia do żadnego podręcznika. Program może być realizowany z każdym podręcznikiem dopuszczonym do użytku szkolnego lub materiałem edukacyjnym bądź bez podręcznika. Kolejność realizacji poszczególnych zagadnień należy dostosować do potrzeb i materiałów dydaktycznych, z którymi nauczyciel będzie pracować.

4.1. Zakresy leksykalne

Podstawa programowa wskazuje na bloki tematyczne (patrz: punkt 1.1.2.) oraz ich wybrane aspekty, poprzedzone skrótem „np.”, co sugeruje możliwość dodawania kolejnych aspektów w obrębie danego bloku tematycznego zgodnie z potrzebami i zainteresowaniami uczniów.

Uczeń ma posługiwać się w mowie i w piśmie zasobem środków językowych umożliwiającym mu realizację wymagań szczegółowych w zakresie określonych tematów na poziomie **B1+** / **B2** według ESOKJ.

4.2. Zagadnienia gramatyczne

Zagadnienia gramatyczne zaproponowane w programie wynikają z celów szczegółowych określonych w podstawie programowej. Poniższa lista nie jest listą zamkniętą. Nauczyciel może zrealizować więcej treści, powinien jednak dostosować wymagania do możliwości nauczanej grupy. W toku przygotowania do egzaminu maturalnego zaleca się skorzystanie z listy zagadnień gramatycznych zamieszczonych w *Informatorze o egzaminie maturalnym*, przygotowanym przez CKE dla danego rocznika.

Zagadnienia gramatyczne na poziomie B1+ / B2, sugerowane do realizacji, obejmują:

Rodzajnik

1. Użycie rodzajnika nieokreślonego
2. Użycie rodzajnika określonego
3. Użycie rzeczownika bez rodzajnika

Rzeczownik

1. Odmiana rzeczownika (deklinacja mocna, słaba i mieszana) w liczbie pojedynczej i tworzenie liczby mnogiej
2. Rzeczowniki złożone
3. Rzeczowniki zdrobniałe: *-chen, -lein*
4. Rzeczowniki określające zawód i wykonawcę czynności
5. Rzeczowniki z przyrostkami: *-e, -ei, -heit, -keit, -ler, -schaft, -ion, -tät, -in, -um, -ung, -ium, -ment, -ling*
6. Rzeczowniki z przedrostkami: *Miss-, Un-, Ge-*
7. Rzeczowniki tworzone od nazw miast, krajów i części świata
8. Rzeczowniki tworzone od czasowników
9. Rzeczowniki tworzone od przymiotników, imiesłówów i liczebników
10. Odmiana imion własnych
11. Rzeczownik po określeniu miary i wagi
12. Rekcja wybranych rzeczowników
13. Homonimy

Zaimek

1. Zaimki osobowe
2. Zaimek nieosobowy *es*
3. Zaimek zwrotny *sich*
4. Zaimki dzierżawcze
5. Zaimki wskazujące
6. Zaimki pytające
7. Zaimki nieokreślone
8. Zaimki względne
9. Zaimek wzajemny
10. Zaimki *einer, eine, eins* z dopełniaczem

Przymiotnik

1. Przymiotnik jako orzecznik
2. Przymiotnik jako przydawka:
 - z rodzajnikiem określonym i zaimkiem wskazującym: *dieser, jener, derselbe*
 - z rodzajnikiem nieokreślonym, zaimkiem dzierżawczym i z przeczeniem *kein*
 - bez rodzajnika
 - po zaimkach pytających, nieokreślonych, np. *was für ein/e ...*
 - po zaimkach liczebnych, np. *beide, alle, viele, wenige, manche, andere, einige, folgende*
 - po liczebniku
 - w formie stopnia wyższego i najwyższego
3. Regularne i nieregularne stopniowanie przymiotnika
4. Przymiotniki w porównaniach
5. Przymiotniki utworzone od nazw miast, krajów i części świata
6. Przymiotniki z przedrostkiem *un-*
7. Przymiotniki z przyrostkami: *-arm, -bar, -isch, -los, -reich, -sam, -wert, -voll*
8. Rekcja wybranych przymiotników

Liczebnik

1. Liczebniki główne
2. Liczebniki porządkowe
3. Liczebniki mnożne i nieokreślone
4. Liczebniki ułamkowe i dziesiętne
5. Użycie liczebników w oznaczeniu miary i wagi, powierzchni i objętości

Przysłówek

1. Przysłówki zaimkowe w pytaniu i odpowiedzi, np. *worauf, darauf*
2. Regularne i nieregularne stopniowanie przysłówek
3. Przysłówki m.in. miejsca i czasu

Partykuła

1. Użycie partykuł, np. *sehr, besonders, viel, erst, sogar, immer, etwa, eben, ziemlich, aber, denn, mal, doch, ja*

Przyimek

1. Przyimki z dopełniaczem: *während, trotz, wegen, statt, anlässlich, außerhalb, diesseits, jenseits, hinsichtlich, infolge*
2. Przyimki z celownikiem: *aus, bei, mit, nach, seit, von, zu, gegenüber, ab, außer, entgegen*
3. Przyimki z biernikiem: *durch, gegen, für, ohne, um, entlang, bis*

Czasownik

1. Formy czasowe – strona czynna czasownika: *Präsens, Präteritum, Perfekt, Plusquamperfekt, Futur I, Futur II*
2. Czasowniki posiłkowe *sein, haben, werden*
3. Czasowniki nieregularne ze zmianą samogłoski tematycznej

4. Czasowniki rozdzielnie i nierozdzielnie złożone, np. *aufmachen, bestehen*
5. Czasowniki zwrotne
6. Czasowniki rozdzielnie i nierozdzielnie złożone z przedrostkami: *über-, um-, unter-, durch, wieder-, wider-, voll-*
7. Czasowniki modalne w trybie oznajmującym *Präsens, Präteritum, Perfekt, Plusquamperfekt, Futur I*
8. Czasowniki modalne w trybie przypuszczającym (różne czasy)
9. Czasownik *lassen*
10. Formy imiesłowowe czasownika: *Partizip I, Partizip II*
11. Imiesłowy w funkcji przydawki
12. Tryb rozkazujący
13. Bezokoliczniki z *zu* i bez *zu* w zdaniach w czasach *Präsens, Präteritum, Perfekt*,
14. Strona bierna czasownika (*Vorgangspassiv*) w czasach *Präsens, Präteritum, Perfekt, Plusquamperfekt, Futur I*
15. Strona bierna z czasownikiem modalnym w czasach *Präsens, Präteritum, Perfekt, Plusquamperfekt, Futur I*
16. Formy konkurencyjne dla strony biernej: *lassen + sich + Infinitiv, sein + Infinitiv*
17. Strona bierna określająca stan (*Zustandspassiv*)
18. Tryb przypuszczający: *Konjunktiv I (Präsens, Perfekt, Futur I)* i *Konjunktiv II (Präteritum, Plusquamperfekt)*
19. Tryb warunkowy *Konditional I (würde + Infinitiv I)*
20. Recja wybranych czasowników

Składnia

1. Zdania pojedyncze: oznajmujące, pytające i rozkazujące
2. Szyk wyrazów: prosty, przestawny oraz szyk zdania podrzędnie złożonego
3. Przeczenia *nein, nicht, kein, nie, niemals, nirgends, keinesfalls* i ich miejsce w zdaniu
4. Zdania złożone współrzędnie ze spójnikami, np. *aber, denn, oder, sondern, und, deshalb, sonst, trotzdem* oraz zdania bezspójnikowe
5. Zdania złożone podrzędnie:
 - zdania podmiotowe
 - zdania dopełnieniowe ze spójnikami: *dass, ob, wer, was, wo, wie*
 - zdania okolicznikowe przyczyny ze spójnikami: *weil, da*
 - zdania okolicznikowe czasu ze spójnikami: *wenn, als, bevor (ehe), bis, nachdem, seitdem, sobald, solange, sooft, während*
 - zdania warunkowe rzeczywiste: *wenn + Präsens*
 - zdania warunkowe nierzeczywiste: *Konjunktiv Präteritum* czasowników: *sein, haben* oraz czasowników modalnych, *Konditional I, Konjunktiv Präteritum, Konjunktiv Plusquamperfekt*
 - zdanie przyzwalające: *obwohl, obgleich, obschon*
 - zdanie okolicznikowe celu: *damit*, konstrukcja bezokolicznikowa *um ... zu*
 - zdanie przydawkowe z zaimkiem względnym
 - zdania okolicznikowe sposobu: *indem, dadurch dass, ohne dass (ohne ... zu), anstatt dass (anstatt ... zu)*
 - zdania skutkowe: *so dass, als dass*

- zdania porównawcze: *so wie, als, je ... desto*,
- zdania porównawcze nierzeczywiste *als, als ob*
- zdania nierzeczywiste wyrażające życzenie
- zdania podrzędnie złożone ze wszystkimi formami strony biernej
- konstrukcje imiesłowowe
- przydawka rozwinięta
- mowa zależna
- zdania z podwójnym spójnikiem: *entweder ... oder, einerseits ... andererseits, nicht nur ... sondern auch, sowohl ... als auch, weder ... noch, zwar aber*⁴.

Powyższe zestawienie nie wyczerpuje listy środków gramatycznych, które mogą wystąpić w egzaminie maturalnym, w szczególności w zakresie recepcji.

4.3. Funkcje językowe

Poniższe zestawienie wynika wprost z zapisów podstawy programowej:

<p>Uczeń ustnie:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) przedstawia siebie i inne osoby; 2) nawiązuje kontakty towarzyskie; rozpoczyna, prowadzi i kończy rozmowę; podtrzymuje rozmowę w przypadku trudności w jej przebiegu (np. prosi o wyjaśnienie, powtórzenie, sprecyzowanie; upewnia się, że rozmówca zrozumiał jego wypowiedź); 3) uzyskuje i przekazuje informacje i wyjaśnienia; 4) wyraża swoje opinie i uzasadnia je, pyta o opinie, zgadza się lub nie zgadza się z opiniami innych osób, wyraża wątpliwość; 5) wyraża i uzasadnia swoje upodobania, preferencje, intencje i pragnienia, pyta o upodobania, preferencje, intencje i pragnienia innych osób; 6) składa życzenia i gratulacje, odpowiada na życzenia i gratulacje; 7) zaprasza i odpowiada na zaproszenie; 8) proponuje, przyjmuje i odrzuca propozycje, zachęca; prowadzi proste negocjacje w sytuacjach życia codziennego; 9) prosi o radę i udziela rady; 10) pyta o pozwolenie, udziela i odmawia pozwolenia; 11) ostrzega, nakazuje, zakazuje, instruuje; 12) wyraża prośbę oraz zgodę lub odmowę 	<p>Uczeń pisemnie:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) przedstawia siebie i inne osoby; 2) nawiązuje kontakty towarzyskie; rozpoczyna, prowadzi i kończy rozmowę (np. podczas rozmowy na czacie); 3) uzyskuje i przekazuje informacje i wyjaśnienia (np. wypełnia formularz / ankietę); 4) wyraża swoje opinie i uzasadnia je, pyta o opinie, zgadza się lub nie zgadza się z opiniami innych osób, wyraża wątpliwość; 5) wyraża i uzasadnia swoje upodobania, preferencje, intencje i pragnienia, pyta o upodobania, preferencje, intencje i pragnienia innych osób; 6) składa życzenia i gratulacje, odpowiada na życzenia i gratulacje; 7) zaprasza i odpowiada na zaproszenie; 8) proponuje, przyjmuje i odrzuca propozycje, zachęca; prowadzi proste negocjacje w sytuacjach życia codziennego; 9) prosi o radę i udziela rady; 10) pyta o pozwolenie, udziela i odmawia pozwolenia; 11) ostrzega, nakazuje, zakazuje, instruuje; 12) wyraża prośbę oraz zgodę lub odmowę spełnienia prośby; 13) wyraża uczucia i emocje (np. radość, smutek,
---	---

⁴ Zestawienie na podstawie Informatora, dotychczasowego egzaminu maturalnego na poziomie rozszerzonym

spełnienia prośby; 13) wyraża uczucia i emocje (np. radość, smutek, niezadowolenie, złość, zdziwienie, nadzieję, obawę, współczucie); 14) stosuje zwroty i formy grzecznościowe; 15) dostosowuje styl wypowiedzi do sytuacji.	niezadowolenie, złość, zdziwienie, nadzieję, obawę, współczucie); 14) stosuje zwroty i formy grzecznościowe; 15) dostosowuje styl wypowiedzi do odbiorcy.
--	--

Większość sytuacji komunikacyjnych jest wiązką wielu funkcji językowych. Powyższe zestawienie nie wyczerpuje katalogu funkcji przydatnych w komunikacji, ale umożliwia interakcję na poziomie wymaganym przez podstawę programową.

5. Sposoby osiągnięcia celów kształcenia i wychowania

5.1. Zasady nauczania

W realizacji programu zakłada się stosowanie norm postępowania dydaktycznego⁵ – tzw. zasad nauczania. Zaleca się, w miarę możliwości i adekwatnie do celów lekcji, stosowanie zasad:

- pogłębłości;
- przystępności w nauczaniu;
- świadomego i aktywnego udziału uczniów w procesie kształcenia;
- systematyczności;
- trwałości wiedzy uczniów;
- operatywności wiedzy uczniów;
- łączenia teorii z praktyką.

5.2. Pomoce dydaktyczne

Zgodnie z wymaganiami stawianymi przez podstawę programową – w zakresie warunków realizacji – wdrażanie programu powinno odbywać się w pracowni przystosowanej i wyposażonej w pomoce dydaktyczne do nauczania języka obcego. Zaleca się stosowanie środków dydaktycznych oddziałujących na wzrok, słuch oraz dotyk, gdyż sprzyja to polisensoryczności w nauczaniu.

Zalecane są:

- pomoce wizualne: karty obrazkowe, tablice gramatyczne, obrazy (w tym filmy), przedmioty naturalne, schematy, symbole;
- pomoce umożliwiające ćwiczenie rozumienia ze słuchu: odtwarzacze CD, MP3, płyty CD, nagrania MP3;
- pomoce dydaktyczne, umożliwiające stosowanie nauczania polisensorycznego, np. projektor multimedialny, telewizor, komputer z dostępem do internetu i rzutnik, w miarę

⁵ Zob. C. Kupisiewicz, Dydaktyka. Podręcznik akademicki, Oficyna Wydawnicza Impuls, Kraków, 2012, Rozdział 6.

możliwości tablica interaktywna; ewentualnie (o ile są dostępne) środki automatyzujące proces nauczania, np. laboratorium językowe.

Wydawnictwa edukacyjne oferują obecnie wiele pomocy dydaktycznych ułatwiających uczącym się opanowanie wybranych treści nauczania, a nauczycielom – różnicowanie form pracy, czyli uatrakcyjnienie zajęć z uczniami. Należą do nich, oprócz podręcznika, zeszytu ćwiczeń i książki nauczyciela, także filmy wideo z kartami pracy, aplikacje na telefony komórkowe (np. do nauki słówek), dodatkowe karty pracy, nagrania, propozycje prac projektowych. Często oferowane jest również oprogramowanie do tablicy interaktywnej.

Wszystkie wymienione komponenty mogą przyczynić się do podniesienia motywacji wśród uczących się ze względu na atrakcyjną formę, a to z kolei przekłada się na wyższe wyniki nauczania.

5.3. Wiodąca metoda nauczania

Nadrzędnym celem kształcenia językowego – wyznaczonym przez podstawę programową – jest skuteczna komunikacja. Do realizacji założonych celów kształcenia i wychowania w niniejszym programie nauczania zaleca się **podejście komunikacyjne** o silnie eklektycznym charakterze. Podejście komunikacyjne zakłada, że wszystkie sytuacje podczas lekcji są pretekstem do komunikowania się. Błędy językowe są nieodłącznym elementem uczenia się, w jego toku powinny być jednak stopniowo eliminowane. Dopuszcza się, a nawet – zaleca, uzupełnianie podejścia komunikacyjnego innymi znanymi metodami i technikami pracy adekwatnie do potrzeb, możliwości i preferencji uczniów. W podejściu komunikacyjnym istotnym czynnikiem sprzyjającym lub ograniczającym możliwości realizacji celów kształcenia jest **liczebność grupy** – optymalna byłaby grupa 14–15 osobowa. Taka liczebność umożliwi zastosowanie wszystkich form socjalnych, daje możliwość indywidualizacji pracy z uczniami oraz ich udziałowi w realizowanych aktywnościach podczas lekcji. Warto zadbać na poziomie placówki, w której jest wdrażany program, o podział na grupy. Jeśli jest to niemożliwe na poziomie oddziału, to można utworzyć grupy międzyoddziałowe.

5.4. Techniki pracy

Zaleca się stosowanie technik nauczania preferowanych przez nauczaną grupę wiekową – **metodyka bliska uczniowi**. Z reguły pracujemy z bardzo zróżnicowanymi grupami zarówno w aspekcie potrzeb poznawczych, jak i – motywacyjnych. Na obydwie aspekty negatywnie wpływa monotonia metodyczna, której należy unikać. Wskazana jest różnorodność metodyczna i podejście polisensoryczne. Motywacja uczniów na poziomie szkoły ponadpodstawowej jest z reguły mocno związana z planami ucznia na przyszłość, jednak mechanizmy, które warunkują nasze zaangażowanie lub jego brak, są w każdym wieku uzależnione od poniższych czynników – o czym warto pamiętać.

Angażujemy się, gdy mamy:

- świadomość celów, a ich realizacja stanowi dla nas wartość;
- poczucie wpływu na to, co robimy;

- poczucie bycia kompetentnym w zakresie wykonywanych działań;
- poczucie, że nasza praca jest doceniana.

Analiza powyższych twierdzeń pozwala wyciągnąć następujące wnioski. Uczeń powinien być poinformowany, jaki cel osiągnie na koniec etapu kształcenia oraz realizacja jakich celów na poszczególnych lekcjach mu to umożliwi, by mógł świadomie podjąć decyzję, w jakim stopniu te cele są jego celami, czyli stanowią dla niego wartość. Należy również zadbać o kształtowanie autonomii uczącego się, w tym samodzielności i odpowiedzialności za wybory, które trzeba oferować np. przez współdecydowanie o formie, czasie, sposobie wykonania zdania czy też oferowanie wyboru z dwóch opcji. Zadania proponowane uczniom powinny stanowić dla nich intelektualne wyzwanie i stwarzać szanse na odniesienie sukcesu, czyli nie powinny być ani za łatwe, ani za trudne: w przeciwnym razie wpływają na uczniów demotywująco.

5.4.1. Metoda projektów

W realizacji celów niniejszego programu przewiduje się stosowanie metod i technik pracy, za pomocą których można u uczniów kształtować kompetencje kluczowe, ze szczególnym naciskiem na kształtowanie kompetencji:

- a) uczenia się;
- b) społecznych;
- c) cyfrowych;

w aspekcie przygotowania ucznia do funkcjonowania w przyszłości jako członka społeczności. Powyższe założenia spełnia **metoda projektu**⁶, która jest metodą kształcenia prowadzącą się do tego, że zespół osób uczących się samodzielnie inicjuje, planuje i wykonuje pewne przedsięwzięcie oraz ocenia jego wykonanie. [...] Najlepiej jeżeli źródłem projektu jest świat życia codziennego, a nie – abstrakcyjna nauka. Punktem wyjścia powinna być sytuacja problemowa, zamierzenie, podjęcie jakiejś inicjatywy, wytyczenie celu, a punktem dojścia – szeroko rozumiany projekt⁷.

Wszyscy nauczyciele są zobligowani przez podstawę programową do stosowania metody projektu, rozumianego jako grupowa realizacja zadania problemowego. Działania w ramach projektu przebiegają w sposób planowy i etapowy:

1. wybór tematu, sformułowanie problemu;
2. stworzenie zespołu, określenie zasad współpracy;
3. sformułowanie celów, zaplanowanie działań;
4. monitorowanie i dokumentowanie własnej pracy;
5. prezentacja;
6. ewaluacja projektu.

W toku realizacji projektu rozwija się u uczniów wiele umiejętności, takich jak współpraca w zespole, logiczne myślenie, planowanie, umiejętności informatyczne, kompetencje w zakresie

⁶ Wybrane opisy metod za programem nauczania autorki, wykorzystywanym na II etapie edukacyjnym.

⁷ Na podst.: M. S. Szymański: O metodzie projektów, Wydawnictwo Akademickie „Żak”, Warszawa, 2000.

skutecznej komunikacji. Kształtowane są również postawy odpowiedzialności, systematyczności, rzetelności i współpracy.

Przykładowo w seriach *PERFEKT* oraz *Infos aktuell* nauczyciele i uczniowie znajdą całą gamę gotowych pomysłów na (mini)projekty.

PERFEKT 2

UNSER PROJEKT
Top 5 in meinem Ort

Wyszukajcie w waszej miejscowości miejsca i ciekawe obiekty, które możecie polecić turystom. Uwzględnijcie takie obszary jak zabytki, muzea, rozrywka i sport. Sporządźcie listę tych miejsc i obiektów oraz zbierzcie o nich informacje. Przygotujcie następnie krótką prezentację i przedstawcie swoje propozycje w klasie.

UNSER PROJEKT
Kurzbiografie

Przygotujcie w grupach krótkie biografie wybranych twórców z krajów niemieckojęzycznych. W biografii uwzględnijcie imię i nazwisko twórcy lub twórczyni, rodzaj twórczości, którą zajmuje się dana osoba oraz kraj z którego pochodzi. Opiszcie jej lub jego debiut oraz największy sukces. Zaprezentujcie wybraną osobę w klasie. Możecie przedstawić jej lub jego dzieła czy odtworzyć, np. fragment utworu.

Infos aktuell 2

4 Projektaufgabe Sucht im Internet Informationen über die Deutsche Märchenstraße und bereitet in Paaren eine kurze Tour für einen Tag vor. Berücksichtigt die angegebenen Punkte. W parach poszukajcie w internecie informacji na temat *Deutsche Märchenstraße* i zaplanujcie jednodniową wycieczkę po tej trasie. Uwzględnijcie poniższe punkty.

- Was möchtet ihr sehen?
- Was möchtet ihr machen?
- Was braucht ihr?

4 Projektaufgabe Sucht im Internet Informationen über bekannte deutsche Modedesigner und bereitet in Gruppen eine kurze Präsentation zu einer Person und ihrem Stil vor. Poszukajcie w internecie informacji o znanych niemieckich kreatorach mody i przygotujcie w grupach krótką prezentację na temat wybranej osoby oraz jej stylu.

Pamiętajmy również, że uczniowie chętnie realizują swoje pomysły. Warto więc stworzyć im ku temu przestrzeń i wraz z nimi opracowywać bank tematów projektowych, z którego będzie można skorzystać, każdorazowo adaptując go do potrzeb, możliwości i warunków realizacji wykonawców danej inicjatywy. Realizacja projektów oraz prezentacja ich wyników stwarza również możliwość kształtowania kompetencji cyfrowych uczniów w wyniku wykorzystania takich narzędzi, jak plakat interaktywny, kahoot lub prezzi.

5.4.2. Metoda WebQuest

Metodą stwarzającą podobny wachlarz możliwości kształtowania wielu kompetencji kluczowych jak metoda projektu jest metoda *WebQuest*⁸, zorientowana na „prowadzenie przez uczniów badań”, w których wyjściowym źródłem informacji jest internet. W tej metodzie uczniowie mają za zadanie zgłębienie danej tematyki na podstawie informacji znalezionych (w sieci), ale przetworzonych i pozwalających na wyciągnięcie wniosków. Metoda jest atrakcyjna na lekcjach języka obcego, gdyż nie tylko uczy efektywnego korzystania z internetu jako źródła informacji, lecz także pozwala ćwiczyć mediację, czyli

⁸ Więcej o metodzie *WebQuest*: <https://sites.google.com/a/enauczanie.com/nowoczesne/start>

przetwarzanie informacji podanych w języku obcym, a ponadto skłania do selekcji i weryfikacji znalezionych informacji.

Inne walory metody to m.in. poszerzanie wiedzy ogólnej uczniów i rozwijanie twórczego myślenia. *WebQuest* jest metodą problemową wspierającą motywację. Trudnością w pracy metodą *WebQuest* jest prawidłowe formułowanie zadań dla uczniów. Muszą być one skonstruowane tak, aby korzystanie z internetu nie spowodowało się do sprawdzenia informacji lub ich skopiowania. Przykładowo zadanie *Sprawdź ceny produktów żywnościowych w niemieckim sklepie internetowym* nie jest zadaniem należącym do repertuaru metody *WebQuest*. W metodzie *WebQuest* zadanie mogłoby brzmieć: *Dysponujesz kwotą 200 zł, zaplanuj zakupy produktów spożywczych na weekend dla czteroosobowej rodziny (mama, tata, córka – 12 lat, syn – 6) w niemieckim markecie internetowym. Rodzina powinna spożywać 3 posiłki główne, w domu nie posiada żadnej żywności ani napojów. Sporządź w języku niemieckim listę zakupów wraz z kosztem poszczególnych produktów spożywczych (ceny sprawdź online). Podaj nazwy przewidywanych potraw. Następnie sprawdź, czy za kwotę 200 zł możliwy byłyby zakupy tych produktów. W celu przeliczenia złotych na euro skorzystaj z kalkulatora walut dostępnego w internecie.*

Nie wszystkie zadania bazujące na pozyskiwaniu informacji z internetu są tożsame z metodą *WebQuest*, jednak z mojego doświadczenia wynika, że wiele zadań podręcznikowych można przeformułować do metody *WebQuest*, która jest dla uczniów atrakcyjna.

5.4.3. Metoda odwróconej klasy

Równie ciekawą i potrzebną metodą, zwłaszcza gdy nauczyciel nastawia się na indywidualizację, może okazać się metoda odwróconej klasy⁹. Polega ona na przesunięciu treści z obszaru **WIEDZA / INFORMACJA** na grunt pozalekcyjny, tak by na lekcji mieć więcej czasu na prezentację, zastosowanie zdobytej wiedzy i jej ewaluację. Aby uzyskać taki efekt, należy udostępnić uczniom w domu dostęp do treści edukacyjnych przed lekcją, na której miałyby one być wprowadzone. Można to zrobić w formie papierowej (przygotować np. notatkę dla uczniów) albo z zastosowaniem nowoczesnych narzędzi TIK, np. przez udostępnienie uczniom informacji w formie podcastów, wideo podcastów, filmów, nagrań mp3 itp. Na bazie materiału, z którym uczniowie zapoznali się wcześniej, nauczyciel planuje swoją lekcję. Metodę można zastosować w dowolnym momencie, nie wymaga ona szczególnej rewolucji w zakresie stosowanych zabiegów metodycznych. Nakład pracy nauczyciela polega na znalezieniu lub stworzeniu odpowiedniego materiału dla uczniów. Korzyści są niewątpliwe i – co ważne – przynoszą obopólne profity, zarówno nauczycielowi jak i uczniowi – nauczyciel ma więcej czasu na lekcji na ćwiczenia, uczniowie są wdrażani do samodzielności – jest kreowany rozwój autonomii ucznia oraz następuje przygotowanie do uczenia się przez całe życie¹⁰. Wbrew pozorom znalezienie króciutkiego filmiku instruktażowego nawet o zagadnieniach gramatycznych nie stanowi w dobie internetu żadnego wyzwania. Badania¹¹

⁹ Więcej o metodzie odwróconej klasy: http://www.bc.ore.edu.pl/Content/897/T416_Lekcja%20Bodwrocona.pdf

¹⁰ Do przygotowania informacji o metodach wykorzystano m.in. strony internetowe firmowane przez grupę Superbelfrzy RP.

¹¹ W ramach cyklu szkoleń „Deutsch lehren lernen” (w skrócie DLL), organizowanych przez Goethe-Institut

(ankietowe) satysfakcji uczniów z zastosowania metody odwróconej klasy potwierdzają atrakcyjność tego sposobu pracy dla ucznia, a wyniki testów potwierdzają skuteczność metody odwróconej klasy w zakresie oczekiwania przyswojenia przez uczniów określonej wiedzy językowej.

5.4.4. Rozwijanie autonomii ucznia a kształtowanie jego kompetencji kluczowych

Nauczyciele pytani o najistotniejszy problem, z którym stykają się na lekcjach języka niemieckiego, wskazują m.in. na motywację, a raczej jej brak – niechęć do pracy u ich uczniów. Rozważaniom na temat motywacji ucznia do nauki poświęcono całą gamę publikacji. Kilka lat temu została przeprowadzona ankieta DELPHI¹², której wyniki szczegółowo opisał Vlastimil Polák¹³. W ankiecie zapytano o **skuteczne formy uczenia się i nauczania**. Ankietowane nauczycielki wymieniły, w przeważającej mierze, formy uczenia się i nauczania charakterystyczne dla idei autonomii uczenia się – przewijały się one już w niejednej koncepcji nauczania języka obcego i nie są całkowicie nowe. Według badanych są to:

- pozytywna atmosfera uczenia się i nauczania;
- uwzględnienie indywidualnych predyspozycji / struktur uczenia się i myślenia;
- ukierunkowane na działanie formy pracy i lekcji;
- adekwatne do treści metody nauczania;
- stosowanie urozmaiconych / różnorodnych form pracy i aktywności uczących się;
- możliwie najwyższa samodzielność pracy uczących się;
- radość jako nieodłączny element uczenia się;
- aktywizacja wiedzy, którą uczący się już dysponuje;
- uczący się powinni zdawać sprawozdanie ze swoich działań / uczenia się;
- przekonanie o sensowności nauczanych treści;
- uczenie się w różnych miejscach;
- powtarzanie nauczonych treści;
- uczenie się w kontaktach interpersonalnych z innymi;
- dążenie do szczególnego opracowania treści.

Wyniki powyższego badania w dużej mierze korelują z koncepcją przedstawioną przez dr Annegret Schmidjell¹⁴ (2005), która wskazała z kolei na kilkanaście aspektów dobrej lekcji języka obcego:

1. Nie istnieje tylko jeden dobry model lekcji języka obcego.
2. Nie należy lekceważyć zdobyczy naukowych o uczeniu się i nauczaniu.
3. Dobre lekcje języka obcego odbywają się w dobrej szkole.
4. Dobra lekcja języka obcego uwzględnia czynniki pozajęzykowe, umożliwia różnorodne doświadczenia kulturowe, systematycznie ich dostarcza i wykorzystuje.

Kraków, przeprowadziłam takie badanie dwukrotnie w różnych zespołach klasowych.

¹² Zob. www.learn-line.nrw.de

¹³ V. Polák, Wirksame Lehr- und Lernaktivitäten. Eine Delphi-Befragung mit ausgewählten Lehrerinnen und Lehrern, w: Arbeitsbericht Nr. 58, Herausgeber: Landesinstitut für Schule und Weiterbildung, Soest, 2002.

¹⁴ Referentka Goethe Institut, autorka artykułów o autonomii uczenia się m.in. dla wydawnictwa Hueber, takich jak *Materiały szkoleniowe Lernen Lernen*, Murnau.

5. Na dobrej lekcji języka obcego dyskutuje się o problemach komunikacji interkulturowej i możliwościach ich przewycięzania.
6. Dobra lekcja języka obcego jest różnorodna pod względem treści, interesująca, zajmująca możliwie jak największą liczbę uczących się.
7. Dobra lekcja języka obcego czyni m.in. sam język i komunikację treścią lekcji.
8. Dobra lekcja języka obcego dopuszcza możliwość indywidualnego (przez uczących się) doboru treści, na bazie których słuchacze uczą się języka.
9. Dobra lekcja języka obcego przygotowuje na kontynuację uczenia się języka obcego po zakończeniu edukacji szkolnej, utrzymuje i wspiera zainteresowanie tym, czego nauczono się w obcym języku.
10. Dobra lekcja języka obcego wykorzystuje i integruje zdobyte poza szkołą umiejętności i doświadczenia językowe, jak i umiejętności uczenia się języka.
11. Dobra lekcja języka obcego wykorzystuje naturalne możliwości przyswajania języka i wspiera je odpowiednimi strukturami i metodami kognitywnymi.
12. Dobra lekcja języka obcego wykorzystuje stworzoną przez media i osobiste kontakty możliwość prezentacji różnych typów mówców języka obcego.
13. Dobra lekcja języka obcego umożliwia fazy eksperymentowania z językiem.
14. Dobra lekcja języka obcego znajduje kompromis między różnymi zainteresowaniami, stylami uczenia się i potrzebami uczących się a pracą / uczeniem się w grupie.
15. Podczas dobrej lekcji języka obcego dyskutuje się wagę poprawności językowej (czy jest mniej czy bardziej potrzebna i dlaczego) oraz trudności w komunikacji w wyniku ograniczenia ilości środków językowych.
16. Dobrej lekcji języka obcego udaje się balansować pomiędzy dwiema potrzebami uczącego się: z jednej strony – potrzebą bezpieczeństwa i odnoszenia sukcesu, z drugiej strony – pożądaną (jako czynnik motywujący do rozwoju językowego uczącego się) niepewnością i wątpliwością.
17. Na dobrej lekcji języka obcego są sprecyzowane kryteria oceny osiągnięć, zwłaszcza wypowiedzi ustnych.

Czytając wyniki badań Polaka oraz aspekty wskazane przez Schmidjell, które przyczyniają się do tego, że lekcja języka obcego jest dobra, trudno oprzeć się wrażeniu, iż autorzy podstawy programowej je znali. W części *Warunki i sposób realizacji* autorzy podstawy programowej przejęli wiele ze wskazanych czynników, które przyczyniają się do kształtowania kompetencji kluczowych oraz realizują postulat autonomii uczenia się na lekcji języka obcego. Z obu opracowań wynika, że **autonomia uczenia się jest pożądaną w nauczaniu języka obcego alternatywą w stosunku do określanego** (tematyka, metody pracy, tempo, strategie) **jednoosobowo, często autorytarnie, nauczania i uczenia się**. Częściowe przekazanie odpowiedzialności i kontroli za procesy uczenia się i nauczania w ręce uczniów powinno przynosić pozytywne skutki. Przy realizacji niniejszego programu zaleca się włączenie do repertuaru stosowanych metod – metod aktywizujących, w których rola nauczyciela się zmieniła. Stał się on organizatorem i koordynatorem pracy uczniów, dzięki czemu aktywizuje ich do działań twórczych. Jego nowe funkcje to:

- doradca – jest do dyspozycji, gdy uczniowie mają problem z rozwiązaniem zadania lub czegoś nie rozumieją;

- animator – inicjuje metody i objaśnia ich znaczenie dla procesu uczenia się, przedstawia cele i przygotowuje materiały do nauki i pracy, ale jest elastyczny i otwarty na modyfikacje czy poważniejsze zmiany;
- obserwator – obserwuje uczniów przy pracy i dzieli się z nimi spostrzeżeniami z tych obserwacji;
- uczestnik procesu dydaktycznego – daje przykład, że uczyć się można od każdego, na każdym etapie życia i wszędzie.

Proponowany program zakłada przyjmowanie – przez nauczyciela – powyższych ról w określonych sytuacjach edukacyjnych oraz kładzie nacisk na rozwijanie autonomii ucznia, gdyż jest ona skuteczną drogą do realizowania celów związanych z rozwijaniem kompetencji kluczowych.

5.4.5. Kształtowanie kompetencji społecznych – kooperatywne uczenie się

Niniejszy program nauczania koncentruje się równocześnie na kształtowaniu trzech sfer: kompetencji poznawczych ucznia w zakresie kształcenia językowego, jego kompetencji społecznych oraz pracy nad motywacją. Podejście, które pozwala na równoczesną realizację tych trzech obszarów, to uczenie się i nauczanie kooperatywne. Jest to koncepcja bazująca na pracy w małych grupach (3–4-osobowe). Podczas współpracy uczniów nad zadaniem powinny zostać spełnione warunki charakterystyczne dla kooperatywnego uczenia się. Powinny zaistnieć:

- a) pozytywna współzależność między uczniami;
- b) wspierająca interakcja;
- c) indywidualna odpowiedzialność każdego ucznia;
- d) wykorzystanie i rozwijanie umiejętności społecznych uczniów;
- e) refleksja nad jakością współpracy, czyli przetwarzanie grupowe.

Dla koncepcji kooperatywnego uczenia się charakterystyczne są metody uwzględniające powyższe założenie, np. *Think-Pair-Share*, *Lerntempo-Duett*, *Partner-Check*, *Numbered Heads*, *Kugellager*, *Reziprokes Lesen*, *Gruppenpuzzle (Jigsaw)*, *Grupenturnier*, *Struktuierte Kontroverse*, *Projekte* i wiele innych. Zachęcam wszystkich nauczycieli realizujących niniejszy program do systematycznego wdrażania w nauczanych przez siebie klasach metod i technik kooperatywnego uczenia się, gdyż jest to niezwykle narzędzie, dzięki któremu uczniowie nie tylko poczynią postępy językowe, lecz także rozwiną swoje kompetencje społeczne (komunikacja, współpraca, rozwiązywanie konfliktów, empatia), a ponadto podniesie się ich poziom motywacji do uczenia się¹⁵.

¹⁵ O walorach koncepcji kooperatywnego uczenia się można przeczytać w kwartalniku „Języki obce w szkole” (1/2018).

Opis wybranych metod i technik można znaleźć w kwartalniku „Języki obce w szkole” (2/2018).

5.5. Techniki pracy z uczniem nad poszczególnymi sprawnościami językowymi

5.5.1. Nauczanie słownictwa

Wprowadzanie słownictwa na trzecim etapie edukacyjnym – podobnie jak na etapach wcześniejszych – powinno przebiegać wielokanałowo. Uczeń powinien nowe słowo usłyszeć, zobaczyć, skojarzyć z poznanymi wcześniej słowami, wymówić, napisać, a potem zastosować w zdaniu. Objaśnianie znaczeń słów należy przeprowadzać w różnorodny sposób, np. przez:

- podawanie polskiego odpowiednika (technika najmniej efektywna);
- domyślanie się znaczenia słowa z kontekstu;
- definiowanie znaczenia (forma opisowa);
- podawanie synonimu lub antonimu;
- pokazywanie ilustracji z odpowiednikiem słowa.

Przykład wprowadzania słownictwa w seriach *PERFEKT* oraz *Infos aktuell*.

PERFEKT 2

1 Welche Prognose passt? Lies die Informationen und ordne zu.
Która prognoza pogody pasuje? Przeczytaj informacje o pogodzie i dopasuj do nich zdjęcia.

1.01
regnerisch • bewölkt • neblig •
windig • kalt • sonnig • warm •
windstill • heiß

- 1 ? Es ist bewölkt, windig aber warm.
- 2 ? Es wird morgen kalt, regnerisch und neblig.
- 3 ? Es bleibt morgen sonnig, windstill und sehr heiß.

Es ist heute ... Es wird morgen ... Es bleibt morgen ... ▶ S. 11



1 Sieh dir die Fotos an. Sprecht dann in Paaren. Obejrzyj zdjęcia. Porozmawiajcie o nich w parach.

2.13
kreativ • unkreativ • nicht so interessant • langweilig • besonders schön • hässlich • ziemlich gut •
schlecht • künstlerisch • schwierig • einfach • leicht • beeindruckend • wirklich faszinierend



- Gefällt dir das Foto?
- Ja, es ist wirklich faszinierend.



- Wie findest du das Graffiti?
- Es ist nicht besonders schön.



Infos aktuell 2

1 A Sprecht in Paaren: Was macht ihr in den Sommerferien am liebsten?

Porozmawiajcie w parach o tym, co najchętniej robicie podczas wakacji.

sich sonnen • tauchen • ausschlafen • schwimmen •
baden • lesen • wandern • klettern • feiern •
besichtigen • aufräumen • Fremdsprachen lernen •
Rad fahren • segeln • surfen • Freunde besuchen •
ins Ausland fahren

B Sage: Wo verbringst du deine Sommerferien am liebsten? Warum? Verwende den Wortschatz aus Aufgabe 1A.

Powiedz, gdzie najchętniej spędzasz wakacje. Uzasadnij swoją wypowiedź. Wykorzystaj słownictwo z zadania 1A.

am Meer • am See • im Gebirge • in der Stadt



1 A Sage: Welche Kleidungsstücke sind auf den Fotos oben zu sehen? Drei Kleidungsstücke findest du nicht auf den Fotos.

Powiedz, które z podanych poniżej nazw części garderoby znajdziesz na zdjęciach umieszczonych na górze strony. Trzy nazwy nie pasują do żadnego ubrania na zdjęciach.

das Kleid	die Hose	der Rock
die Bluse	der/das Sakko	der Anzug
der Mantel	das Hemd	die Schuhe (Pl.)
die Jacke	der Pulli	die Sandalen (Pl.)
der Schal	das T-Shirt	die Stiefel (Pl.)
die Mütze	die Krawatte	

B Beantwortet in Paaren die angegebenen Fragen. Odpowiedzcie w parach na poniższe pytania.

- Was hat die erste / zweite / ... Person auf dem Bild an?
- Wie bist du heute angezogen?

Zapamiętywaniu słownictwa służą różnorakie techniki. Warto wdrożyć uczniów do stosowania:

- metod mnemotechnicznych (haki, łańcuszek, pokój rzymski);
- map skojarzeń;

- technik słów zastępczych;
- wizualizacji.

5.5.2. Nauczanie gramatyki

W nauczaniu gramatyki zaleca się stosowanie następujących zasad:

- przykłady z nowymi fenomenami gramatycznymi powinny rozwijać możliwość komunikacji i być osadzone w kontekście / sytuacji;
- zagadnienia gramatyczne wprowadzamy na różnych etapach opanowania języka, a następnie systematyzujemy;
- nowym materiałem nawiązujemy do wcześniej wprowadzonego / opanowanego;
- zagadnienia gramatyczne wprowadzamy zawsze na bazie już znanej leksyki.

Rola gramatyki – przy zastosowaniu podejścia komunikacyjnego w nauczaniu języka obcego – jest drugoplanowa. Nie oznacza ona jednak rezygnacji z dążenia do poprawności językowej, która jest czasem nieodzowna do realizacji intencji komunikacyjnych. Błąd językowy np. na poziomie zastosowania rodzajnika w określonych przypadkach (mianownik – biernik) zaburzyłby jasność, kto jest podmiotem, a kto – dopełnieniem w zdaniu, np. *Die Mutter sieht der Sohn.* zamiast: *Die Mutter sieht den Sohn.*

Rola gramatyki, która jest podporządkowana podejściu komunikacyjnemu, sprowadza się do kształtowania u ucznia umiejętności komunikacyjnych. W przypadku szkoły ponadpodstawowej jest oczekiwana już jednak praca nad jakością komunikatów, a zatem nad ich poprawnością – również. Warto zatem sięgać do ćwiczeń typu: gramatykalizacja, tłumaczenie (fragmentów) zdań, parafrazowanie itp. Należy uczniów pozbawiać przeświadczenia, że gramatyka języka niemieckiego jest trudna – stanowi ono barierę w jej poznawaniu.

Do wprowadzania zagadnień gramatycznych zaleca się:

- stosowanie **indukcji**: na podstawie przykładów ilustrujących dane zjawisko morfosyntaktyczne uczniowie znajdują zależności i formułują regułę;
- eksponowanie **analogii** oraz uświadamianie uczniom możliwości stosowania w praktyce poszczególnych struktur;
- przedstawianie **algorytmów** w postaci graficznej, które ułatwiają zapamiętywanie;
- stosowanie **wykresów**, tabel, diagramów, symboli, ramek, strzałek, podkreśleń, czcionki o różnym kroju grubości (w zeszytach mazaków fluorescencyjnych), które wspierają obrazowe myślenie uczniów, zwłaszcza dyslektyków;
- zestawianie zjawisk gramatycznych języka polskiego z językiem niemieckim: wskazywanie podobieństw i różnic zapobiega błędom interferencyjnym;
- przeprowadzanie ćwiczeń translacyjnych w relacji: język polski → język obcy;
- stosowanie licznych utrważeń:
 - a) ćwiczenia imitacyjne – wdrożenie ucznia do wypowiedzania danej struktury;
 - b) substytucja – powtarzanie tej samej struktury w innych przykładach;
 - c) transformacja – przekształcanie zdań według wzoru;
 - d) przeprowadzanie rozmówek na tematy dotyczące uczniów.
- przeprowadzanie rozmówek z wykorzystaniem wprowadzonych struktur na tematy dotyczące uczniów.

Przykład wprowadzania gramatyki w serii *PERFEKT* (tom 2)

2 Womit machst du das? Sprecht in Paaren.

Czym to robisz? Porozmawiajcie w parach.

2.26

fotografieren • Haare trocknen •
den Handy-Akku aufladen • filmen •
Toasts machen • nachts den Weg
finden • das Essen aufwärmen •
Wasser kochen • Kaffee zubereiten

- Womit fotografierst du?
- Mit der Kamera oder mit dem Handy.
Mit dem Handy kann ich auch gut fotografieren.

Das brauchst du!

Womit? mit **dem** Föhn
mit **der** Kamera
mit **dem** Ladegerät

▷ S. 60

Przykład wprowadzania gramatyki w serii *Infos aktuell* (tom 2)

Die Schulzeit ...

Heikes Blog

Meine Mitschüler fragen oft: Wann ist sie endlich vorbei? Wann kann ich mich endlich mit Sachen beschäftigen, die mir wirklich Spaß machen? Wann muss ich nicht mehr so viel lernen? Für sie ist die Schule nur eine Pflicht und Ärger mit Lehrern.

Und für mich? Ich mag die Zeit. Es ist schön, sich jeden Tag mit Freunden in der Schule zu treffen und mit ihnen nach der Schule mal auszugehen. Lernen kann auch recht angenehm sein. Ich finde unsere Lehrer ganz in Ordnung. Sie versuchen, den Stoff gut zu erklären. Und interessant machen sie es meistens auch. Viele benutzen Internet und sind immer auf dem neuesten Stand.

Ich muss den Stoff zu Hause nicht lange pauken. Ich versuche einfach, im Unterricht aufmerksam zuzuhören. Ich habe keine Angst, Fragen zu stellen. Wenn ich etwas nicht richtig verstehe, frage ich die Lehrer so lange, bis für mich alles klar ist. Dann muss ich nicht lange zu Hause über den Büchern sitzen und habe die Zeit, mich mit meinen Hobbys zu beschäftigen. Und ihr? Wie seht ihr die Schulzeit?

Nur als Zwang, Paukerei und Ärger? Oder doch positiv?

3 A Zeichne die Tabelle ins Heft und ergänze sie mit den Verben aus dem Text.

Przerysuj tabelę do zeszytu i uzupełnij ją czasownikami z tekstu.

Infinitivkonstruktionen mit zu

Es ist schön,	sich mit Freunden	zu	.
Die Lehrer versuchen,	den Stoff gut	zu	.
Ich versuche,	aufmerksam	zu	.
Ich habe keine Angst,	Fragen	zu	.

Grammatikregel 0.2, S. 68

B Verbinde mündlich die passenden Satzteile. Es gibt mehrere Lösungen.

Połącz ustnie pasujące do siebie fragmenty zdań. Istnieje więcej niż jedno rozwiązanie.

- | | |
|---------------------------------|----------------------|
| 1 Es ist leicht, ... | 4 Ich beginne, ... |
| 2 Ich habe keine Zeit, ... | 5 Es ist schwer, ... |
| 3 Ich habe die Möglichkeit, ... | |

- A mich mit dir nach der Schule zu treffen.
- B nach dem Abitur in Deutschland zu studieren.
- C ab heute intensiv zu lernen.
- D in der Schulzeit neue Freunde zu finden.
- E jeden Tag deutsche Vokabeln zu lernen.

5.5.3. Techniki pracy nad działaniami / sprawnościami językowymi

RECEPCJA (rozumienie ze słuchu / rozumienie tekstu czytanego)

W naturalnym przyswajaniu języka rozumienie ze słuchu jest umiejętnością prymarną, otwierającą na kształcenie pozostałych umiejętności. W nauczaniu języka obcego jest również

bardzo istotne, by uczeń mógł aktywnie posługiwać się językiem. Dlatego powinien najpierw skupić się na jego recepcji. Temu służy cała gama ćwiczeń, m.in.:

- dobieranie słów, wypowiedzi, materiału wizualnego do przeczytanych / usłyszaných informacji;
- nanoszenie informacji, danych, symboli, piktogramów np. na plan miasta;
- odnajdowanie określonych informacji, odnajdowanie słów kluczy, określanie głównej myśli usłyszanego / przeczytanego tekstu;
- udzielanie odpowiedzi na pytania do przeczytanego / usłyszanego tekstu;
- ustalanie kolejności poszczególnych fragmentów tekstu;
- dyktando, w tym wizualne;
- tłumaczenie ustne / pisemne;
- tworzenie / dopasowywanie nagłówków do poszczególnych fragmentów tekstu;
- rozwiązywanie zadań ww, na dobieranie oraz p/f.

Zgodnie z zaleceniami zawartymi w podstawie programowej należy uczniom zapewnić kontakt z autentycznym językiem. Warto zadbać, by ćwiczenia na rozumienie ze słuchu odbywały się z wykorzystaniem różnych źródeł i lektorów, nie tylko nagrań z podręcznika. Świetną okazją ku realizacji tego postulatu jest udział uczniów w wymianie międzynarodowej i realny kontakt z językiem.

Przykład ćwiczenia na recepcję w serii **PERFEKT** (tom 2)

**Wir suchen ab sofort
Schüler & Studenten**

Wir bieten einen Nebenjob
bei Fußballspielen, Open-Air-Konzerten
und anderen Events im Stadion.



Alter: <input type="text"/>	Arbeitszeiten: <input type="text"/>
Ort: <input type="text"/>	Verdienst: <input type="text"/>
Beginn: <input type="text"/>	Aufgaben: <input type="text"/>

1 Lies die Anzeige und ordne zu. Przeczytaj ogłoszenie o pracę. Dopasuj informacje do kategorii w ogłoszeniu.

- | | |
|-------------------------|--|
| a 11,50 Euro pro Stunde | e ab sofort |
| b in Berlin | f an der Kasse stehen,
Pizza & etwas vom
Grill verkaufen |
| c ab 16 Jahre | |
| d an Wochenenden | |

Przykład ćwiczenia na recepcję w serii **Infos aktuell** (tom 2)

2 A Diskutiert in Paaren: Was bedeuten die angegebenen Begriffe?

Przedyskutujcie w parach, co oznaczają podane poniżej określenia związane z rodziną.

- A die alleinerziehende Mutter
- B der alleinerziehende Vater
- C die kinderlose Familie
- D die kinderreiche Familie
- E die Partnerschaft mit Kindern
- F die Wochenendfamilie
- G die Patchworkfamilie
- H die Kleinfamilie

1+25 B Höre fünf Aussagen und ordne ihnen im Heft Familienmodelle aus Aufgabe 2A zu. Von drei Familienmodellen ist in den Aussagen keine Rede. Posłuchaj pięciu wypowiedzi i w zeszytcie dopasuj do nich modele rodzin z zadania 2A. O trzech modelach rodzin nie usłyszysz żadnej wypowiedzi.

PRODUKCJA (mówienie / pisanie)

Typy ćwiczeń na rozwijanie produktywnej znajomości języka to m.in.:

- odgrywanie ról;
- parafrazowanie;
- prowadzenie dyskusji i argumentowanie;
- przedstawianie i interpretowanie wydarzeń przedstawionych na ilustracji / w tekście;
- opisywanie osób, obiektów, miejsc, wydarzeń, drogi;
- tworzenie różnych rodzajów tekstów;
- streszczanie różnych rodzajów tekstu;
- przekształcanie tekstów;
- opowiadanie / pisanie historyjek.

Przykład ćwiczeń na produkcję w serii **PERFEKT** (tom 2)

2 Macht eine Umfrage in der Gruppe und stellt die Ergebnisse als Gruppenstatistik vor. Przeprowadźcie w grupie ankietę i przedstawcie wyniki w formie statystyki.

Was?	Wo?	Wie viele Personen?	Wie viel Prozent?
Lebensmittel Kleidung Schuhe Bücher ...	Supermarkt	12 Personen	40 %

Alle kaufen / bestellen ...

Die Hälfte kauft / bestellt ...

Nur ... Personen, also 25 % kaufen / bestellen / buchen ...

4 UND DU? Du bist krank und musst zu Hause bleiben. Schreibe eine Nachricht an deine Freundin oder deinen Freund. Jesteś chory i musisz zostać w domu. Napisz wiadomość do koleżanki lub kolegi.

Diese Fragen helfen dir:

- 1 Was fehlt dir?
- 2 Warst du beim Arzt? Was hat er dir gesagt?
- 3 Welche Medikamente musst du nehmen?
- 4 Welche Hilfe brauchst du von ihr oder ihm?

Przykład ćwiczeń na produkcję w serii **Infos aktuell** (tom 2)

4  **Führt in Paaren Gespräche nach der Anweisung.**

Przeprowadźcie w parach rozmowy zgodnie z poleceniem.

Razem z koleżanką lub kolegą chcesz zwiedzić Amsterdam. Proponujesz środek transportu przedstawiony na obrazku (A). Koleżanka lub kolega ma zawsze inną propozycję (B). Przekonaj ją lub jego, że to ty masz rację.

1 A  B  2 A  B  3 A  B 

5 **Schreibe einen Blogbeitrag nach der Anweisung ins Heft.**

Napisz w zeszytcie wpis na bloga zgodnie z poleceniem.

Prowadzisz bloga na temat nawyków żywieniowych młodych ludzi. Przygotuj wpis, w którym:

- poinformujesz o tym, jak ważne jest dla ciebie zjedzenie śniadania;
- podasz informację o ilości i jakości jedzonych przez siebie posiłków;
- polecisz miejsce, gdzie można kupić zdrowe produkty spożywcze;
- zachęcisz czytelników do dzielenia się informacjami o ich nawykach żywieniowych.

DOSKONALENIE TECHNIKI CZYTANIA

W niniejszym programie przyjęto, że uczniowie po ośmioletnim okresie nauki języka niemieckiego w szkole podstawowej opanowali **technikę** czytania w języku niemieckim. Jeśli jednak nauczyciel stwierdzi braki w tym zakresie, zwłaszcza przypadku uczniów ze szczególnymi potrzebami edukacyjnymi, nie powinien zapomnieć, że nauczenie uczniów poprawnego czytania w języku obcym może przesądzić o ich sukcesie edukacyjnym. W języku niemieckim zasady fonetyczne są dla polskiego ucznia dość skomplikowane ze względu na cechy dystynktywne, takie jak np. długość głóska. W celu nauczenia uczniów rozpoznawania relacji: głóska – litera zaleca się ćwiczenia:

- fonetyczno-akcentuacyjne na wyizolowanych wyrazach;
- antyregresyjne z wykorzystaniem słów podobnych do siebie, różnicowanie wyrazów;
- wykorzystujące zjawisko antycypacji;
- imitacyjne z wykorzystaniem zapisu na płycie CD;
- w czytaniu z podziałem na role oraz inne ćwiczenia.

5.6. Formy socjalne pracy na lekcji

Formy organizacyjne nauczania są uzależnione m.in. od stawianych celów kształcenia, liczebności grupy, możliwości czasowych, miejsca, a nawet zasobów materialnych szkoły czyli dostępu do pomocy dydaktycznych.

W toku procesu dydaktycznego nauczyciel może promować lub nie – interakcję między uczniami poprzez zadania sprzyjające indywidualizacji pracy uczniów, konkurencji między uczniami lub współpracę między nimi. Wiele badań naukowych wskazuje na walory podejścia promującego interakcję i walory pozytywnej współzależności. Metody i techniki zakładające uczenie się we współpracy nie wykluczają jednak innych form socjalnych. W niniejszym programie zaleca się stosowanie wszystkich znanych form socjalnych, adekwatnie do stawianych celów i potrzeb:

- **lekcja frontalna (wykład nauczyciela, referat ucznia, pogadanka nauczyciela z klasą)** – zalecana zwłaszcza w sytuacji podawania wiedzy, uściślenia, wyjaśniania, prezentacji nowych zagadnień leksykalnych czy gramatycznych;
- **praca w grupach** – zalecana do realizacji miniprojektów i projektów, opracowywanie kwestii problemowych;
- **praca w parach** – zalecana do imitowania sytuacji, przeprowadzania dialogów, odgrywania ról w scenkach rodzajowych, szczególnie cenna forma pracy – w interakcji z kolegą lub koleżanką zanika strach przez oceną ze strony nauczyciela, bariera językowa zostaje pokonana;
- **praca indywidualna** – ćwiczenia utrwalające, praca z tekstem, sprzyja indywidualizacji nauki.

Ze względu na różne preferencje uczniów należy stosować urozmaicone formy socjalne, pamiętając jednak, że tylko systematyczne wdrażanie metod i technik kooperatywnego uczenia się pozwoli uczniom rozwijać kompetencje społeczne, przy jednoczesnej realizacji celów przedmiotowych.

5.7. Przygotowanie uczniów do egzaminu maturalnego

Uczniowie realizujący podstawę programową (wariant III.1.P) powinni w toku realizacji niniejszego programu zostać przygotowani do egzaminu maturalnego na poziomie podstawowym. Gwarantem takiego przygotowania jest tylko i wyłącznie pełna realizacja podstawy programowej.

Do egzaminu warto przygotować uczniów również technicznie, to znaczy zapoznać ich z arkuszem egzaminacyjnym. Zaleca się organizowanie przynajmniej raz w roku szkolnym próbnego egzaminu pisemnego, a w cyklu – przynajmniej jednego próbnego egzaminu ustnego.

W celu powtórzenia słownictwa z poszczególnych bloków tematycznych proponuje się organizację konkursu klasowego: „Ich kenne jedes Wort”, który trwa od października (w klasie trzeciej) do lutego (w klasie czwartej). W każdym miesiącu uczniowie powtarzają leksykę z innego bloku tematycznego, a następnie przystępują do comiesięcznego testu ze słownictwa. Nagrodą na koniec każdego semestru może być wyższa ocena z języka niemieckiego. Systematyczna praca nad powtarzaniem słownictwa ma szansę przyczynić się do sukcesu egzaminacyjnego uczniów, a formuła konkursu – uatrakcyjnić ten proces. Test ze słownictwa może być udostępniany przez nauczyciela na bezpłatnej platformie: <https://www.testportal.pl/landing/sprawdz-wiedze-uczniow-online.html>.

5.8. Klimat efektywnej współpracy na lekcji

Niezależnie od preferowanego i stosowanego przez nauczyciela repertuaru metod i technik nauczania, najistotniejszą kwestią jest relacja między uczniem a nauczycielem, czyli ich wzajemna sympatia¹⁶. Podczas lekcji należy zadbać o życzliwą atmosferę, zapewnienie uczniom poczucia bezpieczeństwa, przyznanie im prawa do błędów, stworzenie pola do realizacji ich indywidualnych potrzeb i pomysłów. Lekcja powinna być zachętą i zaproszeniem do zainteresowania się samodzielną nauką języka niemieckiego w przyszłości. Ważne jest zatem emocjonalne angażowanie ucznia w proces dydaktyczny poprzez budowanie pozytywnych relacji rówieśniczych oraz rozbudzanie ciekawości poznawczej. Motywacja wewnętrzna ucznia ukierunkowana na przedmiot powinna być wzmocniana przez nauczyciela w wyniku stosowania atrakcyjnych dla ucznia form i środków pracy na lekcji. Zaleca się wykorzystanie gier i zabaw językowych, wykorzystanie IT, multimediiów: w tym programów komputerowych, wideo, stron internetowych, telewizji niemieckojęzycznej, słuchowisk radiowych, różnorodnych materiałów ikonograficznych związanych z niemieckojęzycznym obszarem językowym, nawiązanie kontaktów z rówieśnikami z Niemiec np. za pomocą programu *E-twinning*¹⁷, wymiany międzynarodowe, spotkania w klubach i / lub na wieczorkach językowych organizowanych w szkole.

¹⁶ Parafraza słów prof. Manfreda Spitzera.

¹⁷ Zob. <http://www.etwinning.pl>

6. Sposoby indywidualizacji pracy w zależności od potrzeb i możliwości uczniów oraz od warunków, w których program będzie realizowany

Zgodnie z obowiązującym prawem¹⁸ każdy nauczyciel jest obowiązany indywidualizować pracę z uczniem, odpowiednio do potrzeb rozwojowych i edukacyjnych oraz możliwości psychofizycznych ucznia. Indywidualizacji wymaga praktycznie każdy uczeń, kwestią jest tylko jej zakres. Innego wsparcia potrzebują dyslektycy czy uczniowie zdolni, a jeszcze innego – uczniowie zaniedbywani wychowawczo przez rodzinę bądź uczniowie niepełnosprawni (słabo słyszący, słabo widzący, upośledzeni w stopniu lekkim), nieakceptowani przez zespół klasowy itd.

Potrzeba indywidualizacji wynika nie tylko z powyżej wymienionych – na języku obcym będą to dodatkowo: zróżnicowany poziom językowy uczniów, tempo pracy, poziom motywacji, wielkość grupy, a nawet płeć czy różne preferencje sensoryczne / modalność. Rolą nauczyciela jest zdiagnozować i w miarę możliwości dostosować:

- 1) treści merytoryczne;
- 2) metody nauczania lub techniki pracy;
- 3) czas pracy – skrócenie lub wydłużenie;
- 4) sposób lub formę wykonania zadania, np. utrudnianie / ułatwianie zadań, zadania o mniej / bardziej złożonych celach.

Z mojego doświadczenia wynika, że nauczycielom najtrudniej jest dostosować treści merytoryczne, skoro każdego ucznia obowiązuje ta sama podstawa programowa. Jeśli np. realizujemy temat, w ramach którego została przewidziana praca z długim i trudnym tekstem, to możemy:

- a) podzielić go na fragmenty;
- b) rozdać uczniom słabszym, którzy wymagają pomocy, karteczki ze słowniczkiem do tekstu;
- c) zastosować metodę odwróconej klasy, tzn. zalecić uczniom zapoznanie się z tekstem w domu, zanim przystąpimy do jego realizacji na lekcji;
- d) zastosować technikę *reziprokes Lesen*;
- e) inne.

W ramach pracy nad rozumieniem tekstu zaleca się asymilowanie jego treści z już znanymi zjawiskami, wyjaśnienie uczniom znaczenia słów – kluczy. Uczniowie, dla których tekst nie stanowi wyzwania intelektualnego, mogą w tym samym czasie zajmować się np. tworzeniem pytań do tekstu, parafrazowaniem tekstu, wyszukiwaniem informacji pogłębiających lub udzielaniem odpowiedzi na pytania. Inną formą indywidualizacji jest również stosowanie nauczania dwustopniowego, w którym nauczyciel oferuje uczniom dwa rodzaje zadań: zadania podstawowe dla wszystkich uczniów i zadania trudniejsze dla tych, którzy wykonają zadania podstawowe. Podczas wykonywania zadań podstawowych nauczyciel monitoruje przebieg pracy, a następnie sprawdza jej poprawność. Jeżeli zadania podstawowe zostały wykonane poprawnie, daje nowe zadania tym uczniom, którzy już skończyli zadania z

¹⁸ Szereg rozporządzeń m.in. o ocenianiu, promowaniu klasyfikowaniu, pomocy psychologiczno-pedagogicznej i inne.

pierwszej puli. Nie należy zapominać, że dostosowanie nie znaczy obniżenia wymagań, tzn. jeśli podstawa programowa zakłada realizację określonego zakresu tematycznego, to nawet ucznia z hiperdysleksją ten zakres obowiązuje. Można go zrealizować w minimalnym wymiarze, zrezygnować z trudniejszego słownictwa lub zrealizować tematykę na łatwiejszych tekstach.

Oprócz indywidualizacji realizowanej w toku lekcji zaleca się również indywidualizację prac domowych poprzez np.

- proponowanie uczniom dwóch wersji zadania domowego (łatwiejsza i trudniejsza – do wyboru): uczniowie zdolniejsi mogą wykonywać obie wersje zadania;
- oferowanie uczniom różnych zadań – do wyboru;
- oferowanie uczniom możliwości wyboru formy, w której przedstawią zadanie, np. praca pisemna, prezentacja, plakat.

Narzędziem ułatwiającym stosowanie indywidualizacji jest tablica interaktywna, z funkcjami typu kurtyna, podkreślenie, możliwość dodawania dopisków, zapisania toku lekcji i użycie zapisu do powtórki.

Uczniom o zróżnicowanych potrzebach sprzyjają również:

- materiały odwołujące się do wielu zmysłów – POLISENSORYCZNOŚĆ;
- zadania / prace oparte na zainteresowaniach;
- zadania bazujące na mocnych stronach jednostek;
- dostosowanie wymagań do możliwości – stopień trudności zadania powinien narastać wprost proporcjonalnie do wzrostu zainteresowań i możliwości wykonania go przez ucznia;
- odpowiednie formułowanie zadań o rozbudowanej strukturze: raczej krótkie, pierwsza część łatwa lub odwołująca się do treści znanych uczniom, by na wstępie zadania doświadczyli oni sukcesu.

6.1. Praca z uczniem zdolnym

Gdy skupiamy się na pomocy uczniom ze zdiagnozowanymi przez poradnię psychologiczno-pedagogiczną lub z widocznymi deficytami, łatwo możemy przeoczyć potrzeby uczniów zdolnych. Świadczą o tym przypadki diagnoz / badań, w których stwierdzano regres u uczniów ze stosunkowo wysokimi notami „na wejściu”. To potwierdza, że nauczyciele skupiają się i pracują z uczniami o mniejszych umiejętnościach językowych, być może wyrównują poziom w grupach, ale dzieje się to kosztem postępu uczniów zdolnych. Aby zapobiec takiej sytuacji, należy wyjść z założenia, że w każdej grupie znajdziemy ucznia, który wyróżnia się pozytywnie na jej tle. Co zatem zrobić, aby go nie zaniedbać? Oto lista proponowanych działań:

- stworzenie bazy uczniów o najwyższych kompetencjach językowych w każdej grupie;
- monitoring ich postępów;
- indywidualizacja pracy z uczniem zdolnym w zakresie treści, metod pracy i form zadań;
- organizacja konkursów (międzyszkolnych, między województwami) dla uczniów o ponadprzeciętnych umiejętnościach językowych;
- oferta kół językowych oraz poświęcenie dodatkowego czasu właśnie tej grupie uczniów;
- zorganizowanie współpracy na platformach internetowych, tak by uczniowie mogli

wykonywać dodatkowe zadania, np. projektowe.

Dobrym rozwiązaniem dla takiego ucznia mogłoby okazać się wsparcie w formie mentoringu, tutoring, coachingu, czy też forma edukacji spersonalizowanej. Wszystko zależy od tego, jakiej sfery dotyczy uzdolnienie. Nie należy jednak zapominać, że wsparcie szkoły jest często jedyną możliwością rozwoju dla takiego ucznia.

6.2. Praca z uczniem dysfunkcyjnym, w tym – z syndromem nieadekwatnych osiągnięć szkolnych

Spora część uczniów ma zdiagnozowane dysfunkcje. Każda z nich jest dodatkowym obciążeniem dla ucznia i przeszkodą w swobodnym zdobywaniu przez niego wiedzy i umiejętności językowych, gdyż powoduje np. zaburzenia percepcji, pamięci, koordynacji wzrokowo-słuchowej, ruchowej i przestrzennej, co oznacza często również zaburzenia funkcji językowych lub też ich koordynacji.

Uczeń z dysleksją przeważnie nie uczy się w taki sposób, w jaki my go uczymy – i nie jest to jego winą. Każdy nauczyciel może pomóc uczniowi z dysleksją i na wielu płaszczyznach:

- psychologicznej, okazując zrozumienie;
- merytorycznej, pomagając w opanowaniu umiejętności językowych.

Technicznie rzecz biorąc, eksperci tematu¹⁹ zalecają posadzenie ucznia blisko biurka. Sprzyja to koncentracji jego uwagi, ośmiela do zadawania pytań, gdy czegoś nie rozumie, pomaga nauczycielowi kontrolować pracę ucznia, np. sprawdzić, czy nadaża on z pisaniem.

Inne rozwiązania, które mogą pomóc w określonych sytuacjach, to np.

- 1) pozwolenie uczniowi, który ma kłopoty z ortografią lub pisaniem, na pisanie ołówkiem (uczeń ma wtedy poczucie, że zawsze może poprawić, to co napisał);
- 2) nieodpytywanie na forum klasy ucznia słabo czytającego, a w razie ciężkiej dysleksji – pozwolenie na korzystanie z książek mówionych;
- 3) pozwolenie na stałe korzystanie ze słownika ortograficznego (także w trakcie pracy klasowej);
- 4) pozwolenie uczniom z dysgrafią na nagrywanie wykładu nauczyciela i odrabianie zadań z pomocą komputera;
- 5) niewyrywanie do natychmiastowej odpowiedzi (dyslektycy mają problem z szybkim przypominaniem sobie terminów, dat, słówek, długich ciągów, sekwencji, reakcji itp.);
- 6) wydłużenie czasu na wykonywanie zadań (dyslektycy pracują wolniej) oraz stosowanie większej ilości przerw (dyslektycy szybciej się męczą);
- 7) zastąpienie dyktand pisaniem z pamięci;
- 8) nauczanie nowych pojęć na konkretnych przykładach;
- 9) odnoszenie materiału do życia codziennego i doświadczeń ucznia;
- 10) ocenianie prac pisemnych pod względem merytorycznym, a nie – ortograficznym;
- 11) stosowanie nauczania polisensorycznego angażującego jak najwięcej zmysłów;
- 12) przygotowanie sprawdzianów w formie testów: wyboru lub z lukami;

¹⁹ Zob. prace prof. Marty Bogdanowicz i / lub dr Anny Jurek.

- 13) pisanie większą czcionką, z większymi odstępami, niejustowanie tekstów, stosowanie czcionki Arial;
- 14) pokazywanie uczniom strategii uczenia się;
- 15) powtarzanie np. metodą twierdzeń fundamentalnych;
- 16) chwalenie, nagradzanie, wzmacnianie wiary we własne siły;
- 17) motywowanie do lepszych osiągnięć (wysokie oczekiwania wpływają na podwyższenie osiągnięć);
- 18) indywidualizowanie, tzn. dostosowywanie metod pracy i treści do możliwości psychofizycznych ucznia;
- 19) traktowanie prac pisemnych i ustnych równoważnie;
- 20) stosowanie pracy w parach (w relacji z kolegami zanika strach oceny);
- 21) zlecenie aktywności w domu – systematyczne ćwiczenia;
- 22) rezygnacja z nacisku na ocenianie i naukę fonetyki;
- 23) konstruktywna informacja zwrotna – wskazanie, co i jak uczeń może poprawić;
- 24) stwarzanie sytuacji, w których uczeń będzie mógł odnieść sukces na swoją miarę – będzie mógł swobodnie wypowiedzieć się i być wysłuchany;
- 25) zorganizowanie pomocy koleżeńskiej.

Uczniowie z dysleksją muszą włożyć o wiele więcej pracy i trudu, by nauczyć się tego samego, co ich rówieśnicy bez zaburzeń recepcji. Jeśli jednak ta wytężona praca nie przekłada się na pozytywne osiągnięcia w szkole, zniechęcają się, tracą wiarę we własne możliwości, ich samoocena spada. Tacy uczniowie, mimo dobrych możliwości intelektualnych, nie mają wyników adekwatnych do swoich możliwości, mówimy wtedy o uczniach z zespołem nieadekwatnych osiągnięć szkolnych. Dla tej grupy uczniów jest potrzebne szczególne wsparcie, zwłaszcza ze strony pedagoga i / lub psychologa. Zadaniem nauczyciela przedmiotu jest jednak takie planowanie pracy, by umożliwić uczniowi sukces: np. przez gradację trudności zadań w teście.

6.3. Kształtowanie kk – przykładowe scenariusze lekcji

1. Temat: Berufe – czynności wykonywane w pracy

Cel:

Uczeń opowiada o czynnościach wykonywanych w pracy przez przedstawicieli poszczególnych zawodów.

Treści lekcji:

- 1) Uczeń posługuje się podstawowym zasobem środków językowych w zakresie tematu: nazwy zawodów, czynności wykonywane przez przedstawicieli poszczególnych zawodów.
- 2) Uczeń nazywa zawody.
- 3) Uczeń opisuje czynności wykonywane w pracy.
- 4) Uczeń poprawnie stosuje formy czasownika osobowego w 3. os. l. poj.
- 5) Uczeń współpracuje w parze / grupie (kk społeczna).
- 6) Uczeń wykorzystuje informacje z internetu (kk cyfrowa).

Material nauczania:**A. wprowadzany:** nazwy zawodów, nazwy czynności wykonywanych w pracy**Pomoce dydaktyczne:**

- kartki A5 z przygotowanymi nazwami zawodów
- kartka A3 z literami alfabetu
- komputer z dostępem do internetu, strona: www.beroobi.de

Formy socjalne:

praca w plenum, grupach, parach, praca indywidualna

Przebieg zajęć (według modelu E-E-A: Einstieg: pkt 1–2, Erarbeitung: pkt 3–4, Anwendung: pkt 5–7)

	Czynności nauczyciela i uczniów	Forma socjalna	Uwagi metodyczne
1.	Nauczyciel wita uczniów, sprawdza obecność, podaje cel lekcji.	praca w plenum	
2.	Aktywizacja wiedzy: nauczyciel dzieli uczniów na cztery grupy, każda grupa otrzymuje kartkę A3 z literami alfabetu, uczniowie w grupach dopisują do każdej litery nazwę zawodu (czas 10 minut). Zwycięża grupa, która wypisze najwięcej nazw zawodów.	praca w grupach	Grupy powinny liczyć 4–5 osób.
3.	Następnie uczniowie dobierają się w pary. Uczniowie losują jedną kartkę z nazwą zawodu przygotowaną przez nauczyciela. A następnie, korzystając ze strony www.beroobi.de , przygotowują na odwrocie wylosowanej kartki krótki opis zawodu: uwzględniają czynności wykonywane w danym zawodzie oraz miejsce/a pracy. Nauczyciel (ewentualnie – uczeń wyróżniający się kompetencjami językowymi) poprawia informacje przygotowane przez uczniów.	praca w parach	Uczniom mniej samodzielny językowo można przygotować rozsypankę – zdania dotyczące różnych zawodów, uczeń musi znaleźć informacje pasujące do wylosowanego zawodu.
4.	Nauczyciel zbiera przygotowane kartki, tasuje je jak karty do gry, kładzie opisem do góry, dzieli klasę na dwie grupy. Przedstawiciele grup kolejno biorą kartkę, odczytują informacje o zawodzie, grupa zgaduje	praca w grupach	Należy zadbać, by w grupach znaleźli się uczniowie o

	nazwę zawodu. Zwycięża grupa, która zgadnie więcej zawodów.		zróżnicowanym potencjale.
5.	Nauczyciel pyta uczniów, jaki zawód chcieliby wykonywać w przyszłości i dlaczego.	praca w plenum – łańcuszek	
6.	Nauczyciel proponuje chętnym uczniom wykonanie zadania domowego: a) przygotowanie krzyżówki, w której hasłami będą nazwy zawodów; b) przygotowanie wykreślanki literowej z nazwami zawodów; c) napisanie spotu reklamowego dla wybranego zawodu.	praca indywidualna	
7.	Na podsumowanie nauczyciel prosi uczniów o zapisanie z pamięci wszystkich słówek, których nauczyli się oni podczas tej lekcji.	praca indywidualna	

2. Temat: Mein Vorstellungsgespräch – przygotowanie do rozmowy o pracę

Cel:

Uczeń uczestniczy w rozmowie o praktykę / pracę.

Treści lekcji:

- 1) Uczeń posługuje się podstawowym zasobem środków językowych w zakresie tematu: człowiek – cechy charakteru, kompetencje, umiejętności.
- 2) Uczeń rozpoznaje kontekst i myśl główną oglądanego filmu.
- 3) Uczeń udziela informacji o swoich umiejętnościach i kompetencjach.
- 4) Uczeń współpracuje w parze / grupie (kk społeczna).
- 6) Uczeń wykorzystuje informacje z internetu (kk cyfrowa).

Material nauczania:

A. wprowadzany: pytania pracodawcy

B: utrwalany: nazwy cech charakteru, kompetencji, umiejętności, części garderoby

Pomoce dydaktyczne:

- www.youtube.com/watch?v=YAbpmkqn6JE&t=9
- kartki do flipcharta, flamastry
- komputer z dostępem do internetu, telefony, słowniki

Formy socjalne:

praca w plenum, grupach, parach, praca indywidualna

Przebieg zajęć (według modelu E-E-A: Einstieg: pkt 1–2, Erarbeitung: pkt 3–4, Anwendung: pkt 5–6)

	Czynności nauczyciela i uczniów	Forma socjalna	Uwagi metodyczne
1.	Nauczyciel wita uczniów, sprawdza obecność, podaje cel lekcji.	praca w plenum	
2.	<p>Aktywizacja wiedzy: nauczyciel prezentuje uczniom dwukrotnie film: www.youtube.com/watch?v=YAbpmkqn6JE&t=9 i prosi, by uczniowie udzieli odpowiedzi na pytania:</p> <p>1) <i>Was für eine Situation sehen wir im Film?</i> 2) <i>Wo findet das Gespräch statt?</i> 3) <i>Welche Personen sehen wir im Film?</i> 4) <i>Was hat der Junge falsch gemacht?</i></p> <p>Następnie nauczyciel prosi o porównanie, przedyskutowanie i uzupełnienie w parach swoich odpowiedzi. Odpowiedzi są prezentowane na forum.</p>	praca indywidualna, praca w plenum	
3.	<p>Nauczyciel dobiera uczniów czwórkami i przedstawia im hipotetyczną sytuację. Twój kolega lub twoja koleżanka ubiega się o pracę w wydawnictwie Springer. Zastanów się, jak ta osoba powinna się przygotować do rozmowy kwalifikacyjnej. Praca techniką <i>Placement</i>:</p> <p>1) <i>Wie soll er / sie sich zum Vorstellungsgespräch anziehen?</i> 2) <i>Wie soll er / sie sich benehmen?</i> 3) <i>Welche Frage kann die Kommission stellen?</i> 4) <i>Von welchen Kompetenzen / Qualifikationen soll er / sie der Kommission sagen?</i></p>	praca w grupach	Technika <i>Placement</i>
4.	<p>Wszystkie grupy wpisują przygotowane przez siebie pytania komisji na plakat, który nauczyciel wiesza w widocznym miejscu. Uczniowie dobrani w pary zastanawiają się nad odpowiedziami na pytania, a następnie przygotowują dialog do scenki <i>Mein Vorstellungsgespräch</i>. Po konsultacji dialogu z nauczycielem uczniowie przygotowują się do odegrania scenek.</p>	praca w parach	Nauczyciel jest do dyspozycji uczniów. Uczniowie mogą również korzystać z zasobów internetu (słownik, tłumacz).
5.	Uczniowie odgrywają scenki, ich koledzy formułują ocenę koleżeńską przygotowanej scenki zgodnie	praca w plenum	Scenki mogą też zostać

	z kryteriami wcześniej ustalonymi na forum i zapisanymi na tablicy.		utrwalone telefonem komórkowym i odtworzone. Ocena koleżeńska zgodna z kryteriami oceniania koleżeńskiego.
6.	Uczniowie metodą burzy mózgów przygotowują rady dla osoby, którą czeka rozmowa o pracę.	praca w plenum	

3. Temat: Atemlos durch die Nacht – praca z clipem piosenki Helene Fischer

Cel:

Uczeń wyraża opinię o muzyce i piosenkarce.

Treści lekcji:

- 1) Uczeń posługuje się podstawowym zasobem środków językowych w zakresie tematów: rodzaje muzyki (nazwy gatunków), wyrażanie opinii
- 2) Uczeń nazywa rodzaje muzyki.
- 3) Uczeń wyraża opinię na temat muzyki.
- 4) Uczeń rozumie wybrane frazy tekstu.
- 5) Uczeń współpracuje w parze (kk społeczna).
- 6) Uczeń wyraża swoje upodobania (kk ekspresja kulturalna).

Materiał nauczania:

A. wprowadzany: nazwy rodzajów muzyki, słownictwo

B: utrwalany: zwroty służące wyrażaniu opinii

Pomoce dydaktyczne:

– zdjęcie Helene Fischer: www.facebook.com/helenefischer.official/

– clip piosenki „Atemlos durch die Nacht”: www.youtube.com/watch?v=haECT-SerHk

Formy socjalne:

praca w plenum, grupach, parach, praca indywidualna

Przebieg zajęć (według modelu E-E-A: Einstieg: pkt 1–2, Erarbeitung: pkt 3–6, Anwendung: pkt 7)

	Czynności nauczyciela i uczniów	Forma socjalna	Uwagi metodyczne
1.	Nauczyciel wita uczniów, sprawdza obecność, podaje cel lekcji.	praca w plenum	
2.	Aktywizacja wiedzy: nauczyciel pyta uczniów: 1) <i>Welche Musik hörst du gern? Warum?</i> 2) <i>Wie heißt dein Lieblingssänger/in?</i> 3) <i>Wie heißt deine Lieblingsband?</i>	praca w plenum	
3.	Nauczyciel zapisuje na tablicy rodzaje muzyki: <i>Pop, Rap, Rock, Country, Hip-Hop, Opernmusik, Volksmusik, Schlager</i> . Następnie nauczyciel prezentuje króciutkie fragmenty reprezentatywne do rodzajów muzyki (należy je wybrać wcześniej, np. na kanale Youtube) i prosi uczniów o wskazanie, jaki to rodzaj muzyki. Po czym uczniowie wyrażają opinię o poszczególnych rodzajach muzyki według schematu: – <i>Wie findest du Rock?</i> – <i>Rock finde ich ...</i>	praca w plenum	Wyrażanie opinii można zrealizować w formie <i>Kugellager / Reißverschluss</i> . W przypadku grupy słabszej językowo należy przypomnieć zwroty do wyrażania opinii, nauczyciel zapisuje je w dowolnej kolejności i prosi uczniów o ułożenie ich na skali od najbardziej niepozytywnych do najpozytywniejszych.
4.	Nauczyciel pokazuje uczniom zdjęcie Helene Fischer i pyta o ich przypuszczenia: 1) <i>Wie heißt die Sängerin?</i> 2) <i>Woher kommt sie?</i> 3) <i>Welche Art von Musik singt sie?</i> Uczniowie podają swoje przypuszczenia. Następnie nauczyciel opowiada krótko o Helene Fischer, by	praca w plenum	

	uczniowie zweryfikowali swoje przypuszczenia.		
5.	Uczniowie oglądają clip z piosenki „Atemlos durch die Nacht” (bez muzyki) i wykonują zadanie prawda / fałsz: 1) <i>Helene Fischer ist blond.</i> 2) <i>Sie fährt mit einem Taxi.</i> 3) <i>Sie trägt ein blaues Kleid.</i> 4) <i>Sie trinkt roten Wein.</i> 5) <i>Sie küsst viele Männer.</i> 6) <i>Sie fährt ein schwarzes Auto.</i> 7) <i>Sie tanzt viel.</i>	praca indywidualna	
6.	Uczniowie ponownie oglądają nagranie, tym razem z dźwiękiem. Ich zadaniem jest skreślenie w Bingo wyrazów, które pojawiły się w piosence lub policzenie, ile razy pojawia się w piosence słowo: <i>atemlos</i> .	praca indywidualna	Bingo – w załączeniu
7.	Na podsumowanie każdy uczeń wyraża opinię o Helene, o muzyce i o obejrzanym teledysku: 1) <i>Helene finde ich ...</i> 2) <i>Ihre Musik gefällt mir (nicht) ...</i> 3) <i>Den Videoclip finde ich ...</i>	łańcuszek	

Bingo:

Theater	Kino	Tag	Nacht	ewig
Stadt	Regenschirm	nackt	atemlos	perfekt
Auto	Klubs	Haut	kurz	Straßen
Musik	Tanz	Armee	Zeit	Wein
Liebe	jung	Augen	Pech	Dach

7. Opis zakładanych osiągnięć ucznia

Realizacja celów programu zakłada osiągnięcie poziomu B1+ w zakresie wszystkich umiejętności językowych, a B2 – w zakresie umiejętności receptywnych adekwatnie do realizowanej wersji podstawy programowej – III.1.P.

Poniżej przedstawiono opis poziomu kompetencji B1 i B2 według ESOKJ. Zapis „+” przy oznaczeniu poziomu w podstawie programowej oznacza, że w wybranych aspektach uczeń zdobędzie w wyniku realizacji niniejszego programu kompetencje nieco wyższe, niż wynika to z zapisu dla poziomu B1.

Poziomy B1 i B2 to poziomy samodzielny użytkownika języka.

Poziom B1

Osoba posługująca się językiem na tym poziomie rozumie znaczenie głównych wątków przekazu zawartego w jasnych, standardowych wypowiedziach, które dotyczą znanych jej spraw i zdarzeń typowych dla pracy, szkoły, czasu wolnego etc. Potrafi radzić sobie w typowych sytuacjach związanych z podróżą do kraju, w którym używa się danego języka. Potrafi tworzyć proste, spójne wypowiedzi ustne i pisemne na tematy, które są jej znane bądź ją interesują. Potrafi opisywać wydarzenia i doświadczenia osobiste oraz plany, projekty i marzenia dotyczące przyszłości.

Poziom B2

Osoba posługująca się językiem na tym poziomie rozumie znaczenie głównych wątków przekazu zawartego w złożonych tekstach na tematy konkretne i abstrakcyjne oraz potrafi zrozumieć dyskusję z użyciem języka specjalistycznego, jeśli dotyczy tematyki zawodowej. Potrafi porozumiewać się na tyle płynnie i spontanicznie, by prowadzić normalną rozmowę z rodzimym użytkownikiem języka, bez szczególnego wysiłku dla którejkolwiek ze stron. Potrafi formułować jasne i szczegółowe wypowiedzi ustne lub pisemne dotyczące wielu tematów oraz wyrazić swoje stanowisko w sprawach będących przedmiotem dyskusji, przedstawiając wady i zalety różnych rozwiązań.²⁰

8. Propozycje kryteriów oceny i metod sprawdzania osiągnięć ucznia

„Brak należytej informacji zwrotnej stanowi zarówno dla pojedynczego nauczyciela, jak i systemu oświatowego najpoważniejsze zagrożenie rozwoju”²¹. UNESCO dodaje: „[...] celem oceny nie jest oszacowanie wyników kształcenia, lecz uzyskanie nad nim większej kontroli”²². A zatem jeśli chcemy w pełni „panować” nad procesem kształcenia oraz mieć wpływ na jego kształt i wyniki, powinniśmy przeprowadzać pomiar osiągnięć uczniów, pamiętając, by jego wynik wykorzystywać do udzielenia uczniom informacji zwrotnej pomagającej im się uczyć oraz w celu doskonalenia własnego warsztatu pracy.

W prezentowanym programie zakłada się podział wymagań na podstawowe i ponadpodstawowe. Pierwsze – podstawowe, czyli łatwe do opanowania, pewne naukowo, praktyczne, niezbędne do dalszego kształcenia i użyteczne, za których opanowanie uczeń może otrzymać ocenę dostateczną. Drugie – ponadpodstawowe – to te trudne do opanowania, twórcze, teoretyczne, naukowe, za których opanowanie uczeń może otrzymać ocenę dobrą lub wyższą.

²⁰ Zob. <http://www.sjo.agh.edu.pl/dane/ESOKJ.pdf>

²¹ Prof. B. Niemierko.

²² Cytat z materiałów szkoleniowych: J. Ochendusko, WCDN, Wrocław, 2007/2008.

Taki podział wymagań na podstawowe (fundament obowiązujący każdego ucznia w grupie) oraz ponadpodstawowe pozwala na stosowanie indywidualizacji i np. nauczania dwustopniowego.

8.1. Podstawa oceniania

Ocenianie ucznia powinno przebiegać zgodnie z zapisami ujętymi w statucie placówki i regulującymi kwestię oceniania wewnątrzszkolnego²³. W ramach oceniania przedmiotowego nauczyciel odnosi się do wymagań edukacyjnych, które przekazuje uczniom na początku każdego roku szkolnego, i rozpoznaje poziom i postępy w opanowaniu przez ucznia wiadomości i umiejętności wynikających z wariantu realizowanej podstawy programowej (III.1.P). W tym celu na początku klasy pierwszej zaleca się przeprowadzenie diagnozy wstępnej i zbadanie poziomu umiejętności uczniów z drugiego etapu edukacyjnego. Diagnoza wstępna będzie punktem odniesienia dla diagnoz przeprowadzanych w trakcie cyklu. Ocenianiu podlegają osiągnięcia edukacyjne ucznia, tj. stan wiedzy i umiejętności uczniów oraz postępy czynione przez ucznia.

Wymagania edukacyjne podawane na początku każdej klasy powinny być dostosowane do indywidualnych potrzeb rozwojowych i edukacyjnych oraz możliwości psychofizycznych ucznia (m.in. na podstawie orzeczeń i opinii poradni psychologiczno-pedagogicznej).

Zgodnie z rozporządzeniem Ministerstwa Edukacji Narodowej w kwestii oceniania i promowania uczniów, niezależnie od przyjętych w szkole zasad i skali oceniania (np. punktowa, ocena opisowa, średnia ważona), ocenę roczną należy wyrazić w sześciostopniowej skali od 1 do 6.

W wyniku oceniania ma miejsce:

- a) informowanie ucznia, rodzica lub prawnego opiekuna i nauczyciela o poziomie osiągnięć edukacyjnych oraz postępach ucznia;
- b) udzielanie uczniowi pomocy w samodzielnym planowaniu rozwoju, rozwijaniu uzdolnień, pokonywaniu trudności;
- c) motywowanie ucznia do dalszych postępów w nauce i zachowaniu.

8.2. Sposoby sprawdzania osiągnięć edukacyjnych

Do sprawdzania wiedzy, umiejętności i postępów edukacyjnych ucznia należy stosować różnorodne narzędzia pomiaru, takie jak: **obserwacja ucznia w trakcie zajęć edukacyjnych, udział w ćwiczeniach, testy, sprawdziany, prace pisemne, kartkówki, wypowiedzi ustne, prace domowe, udział w pracach projektowych** oraz **inne** przewidziane w wewnątrzszkolnych zasadach oceniania. Oceny ucznia są jawne: na prośbę ucznia, jego rodzica lub prawnego opiekuna podlegają uzasadnieniu, a ocenione prace pisemne – wglądowi (na zasadach określonych w Statucie). Każdą ocenę można poprawić w trybie określonym w wewnątrzszkolnych zasadach oceniania. Sprawdziany i ich zakres są zapowiadane z co najmniej dwutygodniowym wyprzedzeniem, kartkówki z bieżącego

²³ Ustawa o systemie oświaty, art. 44b.

materiału nie podlegają tej zasadzie. Sprawdziany, kartkówki lub prace pisemne zapowiadane przez nauczyciela są obowiązkowe. O terminach i zakresie prac domowych nauczyciel informuje na bieżąco. Ocena roczna zostaje ustalona zgodnie z zasadami wewnątrzszkolnego oceniania.

8.3. Wymagania niezbędne do uzyskania poszczególnych ocen

Ogólne kryteria oceniania należy odnieść do wymagań edukacyjnych sformułowanych dla uczniów w odniesieniu do podstawy programowej III.1.P.

W niniejszym programie przyjęto model dwupoziomowy i ustalono zakres wymagań podstawowych oraz ponadpodstawowych. W obrębie tego podziału wyróżniono wymagania odpowiadające stopniom szkolnym. Należy pamiętać, że program nauczania zawiera treść pełną, którą zapewne nie wszyscy uczniowie opanują w wyznaczonym terminie i w pełnym zakresie. Dlatego wymagania określone w poniższej tabeli są wymaganiami programowymi, sformułowanymi przez autorki programu, a nauczyciel realizujący program powinien zweryfikować zakresy wymagań i dostosować je do potrzeb szkoły / klasy.²⁴

²⁴ Za: A. Abramczyk, A. Pasternak, A. Stefańska, Program nauczania języka angielskiego, Kompetentny nauczyciel kształtuje kompetencje kluczowe, Pearson, Warszawa, 2019.

OBSZAR WYMAGAŃ	POZIOM PODSTAWOWY			POZIOM PONADPODSTAWOWY		
	NIEDOSTATECZNY	DOPUSZCZAJĄCY	DOSTATECZNY	DOBRY	BARDZO DOBRY	CELUJĄCY
		NISKI STOPIEŃ SPEŁNIENIA WYMAGAŃ EDUKACYJNYCH	PODSTAWOWY STOPIEŃ SPEŁNIENIA WYMAGAŃ EDUKACYJNYCH	ŚREDNI STOPIEŃ SPEŁNIENIA WYMAGAŃ EDUKACYJNYCH	WYSOKI STOPIEŃ SPEŁNIENIA WYMAGAŃ EDUKACYJNYCH	
WIADOMOŚCI: gramatyka i leksyka, fonetyka i ortografia	<p>Uczeń nie spełnia większości kryteriów, by otrzymać ocenę dopuszczającą, tj. nie opanował podstawowej wiedzy i nie potrafi wykonać zadań o elementarnym stopniu trudności nawet z pomocą nauczyciela. Braki w wiadomościach i umiejętnościach są na tyle rozległe, że uniemożliwiają mu naukę na kolejnych etapach.</p>	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> • zna ograniczoną liczbę bardzo podstawowych słów i wyrażeń wprowadzonych przez nauczyciela; • popełnia liczne błędy w ich zapisie i wymowie; • zna proste, elementarne struktury gramatyczne wprowadzone przez nauczyciela; • popełnia liczne błędy leksykalno-gramatyczne we wszystkich typach zadań. 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> • zna część wprowadzonych słów i wyrażeń; • popełnia sporo błędów w ich zapisie i wymowie; • zna większość wprowadzonych struktur gramatycznych; • popełnia sporo błędów leksykalno-gramatycznych w trudniejszych zadaniach. 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> • zna większość wprowadzonych słów i wyrażeń, • zwykle poprawnie je zapisuje i wymawia; • zna wszystkie wprowadzone struktury gramatyczne; • popełnia nieliczne błędy leksykalno-gramatyczne. 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> • zna wszystkie wprowadzone słowa i wyrażenia; • poprawnie je zapisuje i wymawia; • zna i stosuje wszystkie wprowadzone struktury gramatyczne; • popełnia sporadyczne błędy leksykalno-gramatyczne, które zwykle potrafi samodzielnie poprawić. 	<p>Uczeń spełnia kryteria na ocenę bardzo dobrą oraz wykazuje się wiedzą i umiejętnościami wykraczającymi ponad te kryteria.</p>

RECEPCJA

		<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> • rozumie niektóre dłuższe wypowiedzi w standardowej odmianie języka; • z trudem nadąża za bardziej złożonymi wywodami w zakresie tematów zawartych w programie nauczania; • rozumie niektóre wiadomości telewizyjne; • rozumie ogólny sens filmów w standardowej odmianie języka; • rozumie krótkie wpisy na blogach; • ma problemy ze zrozumieniem artykułów i reportaży dotyczących problemów współczesnego świata; • rozwiązuje niektóre zadania na słuchanie; • w ograniczonym stopniu rozwiązuje zadania na czytanie. 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> • częściowo rozumie dłuższe wypowiedzi w standardowej odmianie języka; • raczej nadąża za bardziej złożonymi wywodami w zakresie tematów zawartych w programie nauczania; • rozumie większość wiadomości telewizyjnych; • częściowo rozumie filmy w standardowej odmianie języka; • rozumie w części niektóre dłuższe artykuły i reportaże dotyczące problemów współczesnego świata; • częściowo poprawnie rozwiązuje zadania na czytanie i słuchanie. 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> • rozumie większość dłuższych wypowiedzi w standardowej odmianie języka; • nadąża za skomplikowanymi wywodami w zakresie większości tematów zawartych w programie nauczania; • rozumie większość wiadomości telewizyjnych i niektóre programy o sprawach bieżących; • rozumie większość filmów w standardowej odmianie języka; • na ogół czyta ze zrozumieniem artykuły i reportaże dotyczące problemów współczesnego świata, w których piszący prezentują określone stanowiska i poglądy; • rozwiązuje poprawnie zadania na czytanie i słuchanie, na ogół potrafi krótko uzasadnić swoje odpowiedzi. 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> • rozumie dłuższe wypowiedzi w standardowej odmianie języka; • nadąża nawet za skomplikowanymi wywodami w zakresie tematów zawartych w programie nauczania; • rozumie większość wiadomości telewizyjnych i programów o sprawach bieżących; • rozumie większość filmów w standardowej odmianie języka; • czyta ze zrozumieniem artykuły i reportaże dotyczące problemów współczesnego świata, w których piszący określone stanowiska i poglądy; • rozumie współczesną prozę literacką; • rozwiązuje poprawnie zadania na czytanie i słuchanie, potrafi uzasadnić swoje odpowiedzi. 	
--	--	--	---	--	---	--

PRODUKCJA

		<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> • łączy wyrażenia w bardzo prosty i niezbyt spójny i logiczny sposób, by opisywać przeżycia i zdarzenia, a także swoje marzenia, nadzieje i ambicje; • potrafi bardzo krótko objaśniać własne plany; • potrafi bardzo prostymi zdaniami przekazać ogólny sens książek czy filmów; • potrafi pisać bardzo proste i krótkie teksty na znane tematy np. SMS, życzenia, kartkę pocztową, e-mail i wpis na blogu; • dłuższe wypowiedzi pisemne są w dużym stopniu nielogiczne i niespójne; • stosuje niewielki zakres słownictwa i struktur; • popełnia liczne błędy leksykalno-gramatyczne, które mogą zakłócać komunikację. 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> • potrafi łączyć wyrażenia w dość prosty i nie zawsze spójny i logiczny sposób, by opisywać przeżycia i zdarzenia, a także swoje marzenia, nadzieje i ambicje; • potrafi bardzo krótko uzasadniać i objaśniać własne poglądy i plany; • potrafi bardzo krótko relacjonować wydarzenia i opowiadać przebieg akcji książek czy filmów, opisując własne wrażenia; • potrafi pisać proste i krótkie teksty na znane tematy, np. notatkę, ogłoszenie, zaproszenie, życzenia, wiadomość, SMS, kartkę pocztową, e-mail, historyjkę, list prywatny, życiorys, CV, list motywacyjny, wpis na blogu; • popełnia sporo błędów leksykalno-gramatycznych, które nie zakłócają jednak komunikacji; • nie zawsze stosuje styl wypowiedzi adekwatny do sytuacji. 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> • potrafi łączyć wyrażenia w prosty i na ogół spójny i logiczny sposób, by opisywać przeżycia i zdarzenia, a także swoje marzenia, nadzieje i ambicje; • potrafi krótko uzasadniać i objaśniać własne poglądy i plany; • potrafi krótko relacjonować wydarzenia i opowiadać przebieg akcji książek czy filmów, opisując własne wrażenia; • potrafi pisać proste teksty na znane tematy np. notatkę, ogłoszenie, zaproszenie, życzenia, wiadomość, SMS, kartkę pocztową, e-mail, historyjkę, list prywatny, życiorys, CV, list motywacyjny, wpis na blogu; • popełnia nieliczne błędy leksykalno-gramatyczne, które nie zakłócają jednak komunikacji; • najczęściej stosuje formalny lub nieformalny styl wypowiedzi adekwatnie do sytuacji. 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> • potrafi łączyć wyrażenia w prosty, spójny i logiczny sposób, by opisywać przeżycia i zdarzenia, a także swoje marzenia, nadzieje i ambicje; • potrafi krótko uzasadniać i objaśniać własne poglądy i plany; • potrafi relacjonować wydarzenia i opowiadać przebieg akcji książek czy filmów, opisując własne reakcje i wrażenia; • potrafi pisać proste teksty na tematy znane lub związane ze swoimi zainteresowaniami, np. notatkę, ogłoszenie, zaproszenie, życzenia, wiadomość, SMS, kartkę pocztową, e-mail, historyjkę, list prywatny, życiorys, CV, list motywacyjny, wpis na blogu; • popełnia sporadyczne błędy leksykalno-gramatyczne; • stosuje formalny lub nieformalny styl wypowiedzi adekwatnie do sytuacji. 	
--	--	--	---	--	--	--

INTERAKCJA

		<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> • z trudem radzi sobie w niektórych sytuacjach, w jakich można się znaleźć w czasie podróży po kraju lub regionie, gdzie mówi się danym językiem; • bez uprzedniego przygotowania potrafi włączać się do rozmów na nieliczne znane tematy prywatne lub dotyczące życia codziennego (np. rodziny, zainteresowań, pracy); • wypowiedź jest bardzo krótka – wyrazy lub równoważniki zdań; • sporadycznie reaguje w formie bardzo krótkiego, prostego tekstu pisanego (np. wiadomość, SMS, formularz, komentarz, wpis na czacie / forum); • dłuższe reakcje pisemne są w znacznym stopniu nielogiczne i niespójne; • popełnia liczne błędy fonetyczne, leksykalne i gramatyczne, które zakłócają komunikację; • nie dostosowuje stylu wypowiedzi do sytuacji oraz odbiorcy. 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> • potrafi sobie radzić w części sytuacji, w których można się znaleźć w czasie podróży po kraju lub regionie, gdzie mówi się danym językiem; • bez uprzedniego przygotowania potrafi włączać się do rozmów na znane tematy prywatne lub dotyczące życia codziennego (np. rodziny, zainteresowań, pracy, podróżowania i wydarzeń bieżących); • wypowiedź jest krótka – równoważniki zdań lub zdania pojedyncze; • potrafi zareagować w formie bardzo krótkiego prostego tekstu pisanego (np. wiadomość, SMS, formularz, e-mail, komentarz, wpis na czacie / forum); • dłuższe reakcje pisemne nie zawsze są logiczne i spójne; • popełnia sporo błędów, ale nie zakłócają one komunikacji; • podejmuje próby dostosowania stylu wypowiedzi do sytuacji oraz odbiorcy. 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> • potrafi sobie radzić w większości sytuacji, w których można się znaleźć w czasie podróży po kraju lub regionie, gdzie mówi się danym językiem; • potrafi – bez uprzedniego przygotowania – włączać się do rozmów na większość znanych tematów prywatnych lub dotyczących życia codziennego (np. rodziny, zainteresowań, pracy, podróżowania i wydarzeń bieżących); • reaguje w formie prostego tekstu pisanego (np. wiadomość, SMS, list prywatny, formularz, e-mail, komentarz, wpis na czacie / forum); • wypowiedź jest w miarę spójna i logiczna; • popełnia nieliczne błędy, które jednak nie zakłócają komunikacji; • na ogół dostosowuje styl wypowiedzi do sytuacji oraz odbiorcy. 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> • potrafi sobie radzić w większości sytuacji, w których można się znaleźć w czasie podróży po kraju lub regionie, gdzie mówi się danym językiem; • potrafi – bez uprzedniego przygotowania – włączać się do rozmów na znane tematy prywatne lub dotyczące życia codziennego (np. rodziny, zainteresowań, pracy, podróżowania i wydarzeń bieżących); • spontanicznie reaguje w formie prostego tekstu pisanego (np. wiadomość, SMS, list prywatny, formularz, e-mail, komentarz, wpis na czacie / forum), a wypowiedzi są spójne i logiczne; • popełnia sporadyczne błędy, które jest w stanie samodzielnie skorygować; • dostosowuje styl wypowiedzi do sytuacji oraz odbiorcy. 	
--	--	---	--	---	---	--

MEDIACJA

		<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> • w ograniczonym stopniu potrafi przekazać w języku niemieckim informacje zawarte w materiałach wizualnych (np. wykresach, mapach, symbolach, piktogramach) lub audiowizualnych (np. filmach, reklamach); • potrafi przekazać w języku niemieckim nieliczne proste informacje sformułowane w tym języku; • potrafi przekazać w języku niemieckim treść nielicznych bardzo prostych informacji sformułowanych w języku polskim; • potrafi przekazać w języku polskim niektóre informacje sformułowane w języku niemieckim; • w ograniczonym stopniu rozwiązuje zadania na transformacje i tłumaczenie fragmentów zdań. 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> • częściowo poprawnie przekazuje w języku niemieckim informacje zawarte w materiałach wizualnych (np. wykresach, mapach, symbolach, piktogramach) lub audiowizualnych (np. filmach, reklamach); • potrafi przekazać w języku niemieckim część informacji sformułowanych w tym języku; • potrafi krótko przekazać w języku niemieckim część informacji sformułowanych w języku polskim; • potrafi przekazać w języku polskim dość liczne informacje sformułowane w języku niemieckim; • potrafi przedstawić publicznie w języku niemieckim wcześniej przygotowany krótki, prosty materiał, np. prezentację - popełnia dość liczne błędy; • częściowo poprawnie rozwiązuje zadania na transformacje i tłumaczenie fragmentów zdań. 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> • poprawnie przekazuje w języku niemieckim informacje zawarte w materiałach wizualnych (np. wykresach, mapach, symbolach, piktogramach) lub audiowizualnych (np. filmach, reklamach); • potrafi przekazać w języku niemieckim większość informacji sformułowanych w tym języku; • potrafi przekazać w języku niemieckim większość informacji sformułowanych w języku polskim; • potrafi przekazać w języku polskim większość informacji sformułowanych w języku niemieckim; • potrafi przedstawić publicznie w języku niemieckim wcześniej przygotowany dłuższy materiał, np. prezentację, film • popełnia nieliczne błędy; • rozwiązuje poprawnie większość zadań na transformacje i tłumaczenie fragmentów zdań. 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> • potrafi przeprowadzić analizę materiałów wizualnych (np. wykresów, map, symboli, piktogramów) lub audiowizualnych (np. filmów, reklam) i przekazać w języku niemieckim informacje w nich zawarte; • potrafi streścić i przekazać w języku niemieckim informacje sformułowane w tym języku; • potrafi streścić i przekazać w języku niemieckim informacje sformułowane w języku polskim; • potrafi przekazać w języku polskim informacje sformułowane w języku niemieckim; • potrafi przedstawić publicznie w języku niemieckim wcześniej przygotowany materiał, np. prezentację, film; • rozwiązuje poprawnie zadania na transformacje i tłumaczenie fragmentów zdań. 	
--	--	---	---	--	--	--

9. Ewaluacja programu

W celu oceny skuteczności programu zaleca się podejmowanie – przez nauczyciela realizującego program – działań ewaluacyjnych, które pozwolą na ocenę realizacji zapisów w podstawie programowej, w tym skuteczności stosowanych metod, na ocenę przydatności treści kształcenia oraz na ocenę atrakcyjności zajęć dla uczniów.

Przedmiotem ewaluacji powinny być:

- 1) stopień realizacji podstawy programowej;
- 2) skuteczność zastosowanych metod i technik pracy,
- 3) atrakcyjność programu dla uczniów.

Pytania kluczowe ewaluacji to:

- 1) Czy została zrealizowana podstawa programowa i w jakim stopniu (ocena jakościowa stopnia realizacji celów i treści z podstawy programowej)?
- 2) Czy zastosowane metody i techniki pracy służą osiągnięciu zakładanych celów?
- 3) Czy zajęcia prowadzone metodami wskazanymi w programie były dla uczniów atrakcyjne?

W celu zbadania stopnia realizacji podstawy programowej (efektów kształcenia) zaleca się przyjęcie następujących narzędzi ewaluacyjnych: testy, diagnozy, próbny egzamin maturalny, analiza dokumentacji szkolnej, obserwacja uczniów.

Uczniowie powinni przeprowadzać również samoocenę. Można wykorzystać do tego celu przygotowane arkusze ewaluacyjne, np. z serii *PERFEKT* lub *Infos aktuell*.

Atrakcyjność stosowanych metod nauczania można zbadać, stosując ankiety ewaluacyjne w trakcie i na zakończenie cyklu kształcenia, analizując dokumentację szkolną (oceny i frekwencję) oraz obserwując na bieżąco uczniów. Na podstawie uzyskanych danych należy wyciągnąć wnioski i wprowadzić stosowne modyfikacje w programie w celu podniesienia jakości pracy własnej i podniesienia wyników kształcenia.

Powodzenia w realizacji celów!

Anna Abramczyk

Literatura źródłowa

- R. Arends**, *Uczymy się nauczać*, Wydawnictwa Szkolne i Pedagogiczne, Warszawa, 2002
- P. Bimmel, U. Rampillon**, *Lernerautonomie und Lernstrategien*, Langenscheidt, Berlin, 2000
- I. Dzierzowska**, *Jak uczyć metodami aktywnymi*, Fraszka Edukacyjna, Warszawa, 2005
- Europejski system opisu kształcenia językowego: nauczanie, uczenie się, ocenianie*, Wydawnictwa Centralnego Ośrodka Doskonalenia Nauczycieli, Warszawa, 2003
- Europejskie portfolio językowe dla uczniów szkół ponadgimnazjalnych i studentów*, Wydawnictwa Centralnego Ośrodka Doskonalenia Nauczycieli, Warszawa, 2006
- H. W. Huneke, W. Steinig**, *Deutsch als Fremdsprache. Eine Einführung*, Erich Schmidt Verlag, Berlin, 2005
- H. Komorowska**, *Ćwiczenia komunikacyjne w nauce języków obcych*, Wydawnictwa Szkolne i Pedagogiczne, Warszawa, 1996
- H. Komorowska**, *Metodyka nauczania języków obcych*, Fraszka Edukacyjna, Warszawa, 2003
- H. Komorowska**, *O programach prawie wszystko*, Wydawnictwa Szkolne i Pedagogiczne, Warszawa, 1999
- H. Komorowska**, *Sprawdzanie umiejętności w nauce języka obcego. Kontrola – ocena – testowanie*, Fraszka Edukacyjna, Warszawa, 2007
- K. Kruszewski**, (red.) *Sztuka nauczania. Czynności nauczyciela*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa, 2009
- B. Niemierko**, *Między oceną szkolną a dydaktyką. Bliżej dydaktyki*, Wydawnictwa Szkolne i Pedagogiczne, Warszawa, 1991
- J. Roche**, *Fremdsprachenerwerb. Fremdsprachendidaktik*, UTB basics. Francke Verlag, Tübingen und Basel, 2008
- Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 30 stycznia 2018 r. w sprawie podstawy programowej kształcenia ogólnego dla liceum ogólnokształcącego, technikum oraz branżowej szkoły II stopnia.*
- M. Taraszkiewicz**, *Jak uczyć jeszcze lepiej, czyli szkoła pełna ludzi*, Arka, Poznań, 2002

W. Wilczyńska, *Uczyć czy być nauczonym? O autonomii w przyswajaniu języka obcego*, Warszawa – Poznań, 1999

M. Żylińska, *Neurodydaktyka. Nauczanie i uczenie się przyjazne mózgowi*, Wydawnictwo Naukowe Uniwersytetu Mikołaja Kopernika, Toruń, 2013

B. Jaroszewicz, J. Szurmant, A. Wojdat-Niklewska, *PERFEKT 2. Podręcznik*, Pearson Central Europe, Warszawa, 2019

B. Jaroszewicz, J. Szurmant, A. Wojdat-Niklewska, *PERFEKT 2. Zeszyt ćwiczeń*, Pearson Central Europe, Warszawa, 2019

B. Sekulski, N. Drabich, T. Gajownik, C. Serzysko, *Infos aktuell 2. Podręcznik*, Pearson Central Europe, Warszawa, 2019